

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

**ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС**

**BELARUSIAN THOUGHT
THE BELARUSIAN OUTLOOK
ON SOCIETY, POLITICS, LITERATURE & ARTS**

**No 41
1996**

Нью Ёрк

Саўт Рывэр

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

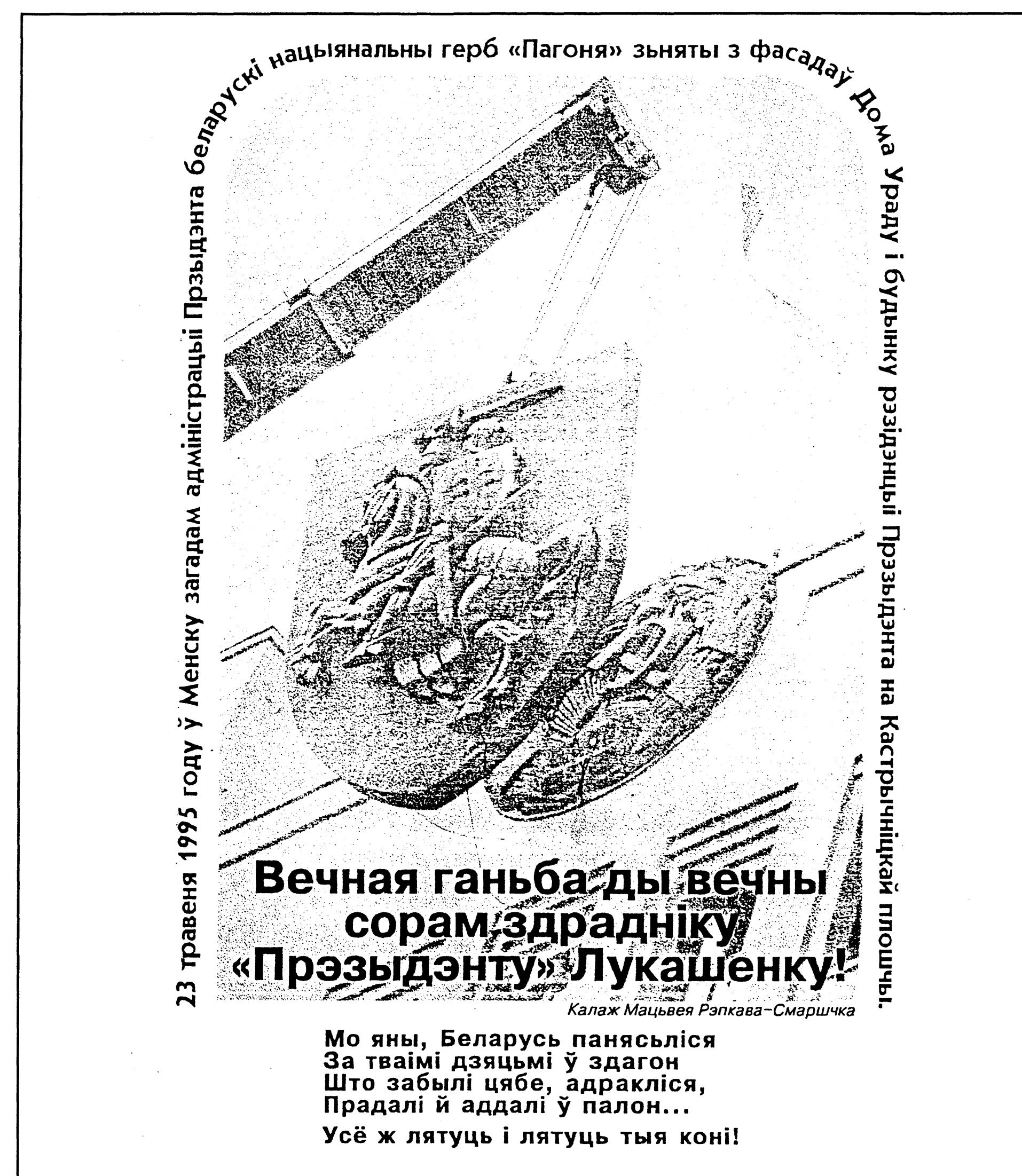
ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС

BELARUSIAN THOUGHT
THE BELARUSIAN OUTLOOK
ON SOCIETY, POLITICS, LITERATURE AND ARTS

Год выда 36

1996

№ 41

BELARUSIAN CONGRESS COMMITTEE OF AMERICA
 (БЕЛАРУСКІ КАНГРЕССАВЫ КАМІТЭТ АМЭРЫКІ)
 724 WEST TANTALLON DRIVE, PORT WASHINGTON, MARYLAND 20744
 PHONE: (301) - 292-2610
 FAX: (301) - 292-8140 ELEVENTH
 BELARUSIAN CONGRESS
 OF AMERICA

R. Zavistovich
 President
 V. Clerick
 Vice-President
 C. Mierak
 Vice-President
 M. Bechar
 Vice-President
 L. Rabselwicz-Dukio
 Vice President,
 Cultural Affairs
 M. Sienko
 Secretary
 L. Visotsky
 Treasurer

MEMBERS:
 M. Kalenik
 N. Mancywoda
 G. Naumczyk
 V. Pieless
 K. Worth
 C. Najdziuk
 Mrs. L. Brylewski
 R. Cupryk

September 14, 1995

The President
 The White House
 Washington, D. C. 20500

Dear Mr. President:

The Belarusian Congress Committee of America, representing Americans of Belarusian descent, strongly condemns the actions of the military in Belarus for shooting down an unpowered gas balloon and killing two Americans who, while participating in an international balloon race, were literally floating around the sky in Belarus, after legally crossing the border from Poland.

We regret that with the present pro-Russian government in Belarus, the life of the long-suffering and peaceful people and the political situation, responsible for the aggressive spirit of the government in that country, have deteriorated to the extent which reminds us of the Soviet Russian cold-war attitude and behavior.

The Committee extends our sincere condolences to the families of the two Americans who were so recklessly shot down from the Belarusian sky.

Sincerely yours,

Russell R. Zavistovich
 Russell R. Zavistovich
 President

Паважаны Спадар Прэзыдэнт!

Беларускі Кангрэсавы Камітэт Амэрыкі, які рэпрэзантую амэрыканцаў беларускага паходжання, моцна асуджае паводзіны ваеншчыны ў Беларусі за тое, што яна зьбіла некіруемы газавы балён і забілі двух амэрыканцаў, якія, бяручы ўдзел у міжнародных спаборніцтвах, літаральна плылі ў небе Беларусі, пераляцеўшы лягальнапольскую мяжу.

Нам шкода, што пры сучасным прарасейскім урадзе Беларусі, ня толькі жыцьцё нашага шматпакутнага й спакойнага народу, але й палітычнае становішча, адказнае за агрэсіўны дух ураду, пагоршылася настолькі, што яно нагадвае нам савецка-расейскае стаўленне ў паводзіны да іншых падчас халоднай вайны.

Кангрэсавы Камітэт выказвае шчырый спачуваныні сем'ям загінуўшых амэрыканцаў, якія былі гэтак безразважна растрэляныя ў беларускім небе.

Расьціслаў Завістовіч
 Старшина

Два "друга"

Прэзыдэнт Рэспублікі Барыс Мікалаевіч Ельцын "дайшоў да Бога..."

А як-ж Аляксандар Рыгоравіч Лукашэнка: ўсё яшчэ сябра "Саюзу ваяўнічых бязбожнікаў"?

Купалы праўнучы

Купалы праўнучка,
 не з бадзяг
 Бярэ пачатак
 твой слайны род.
 Чаму-ж ты бухнула *
 пры людзях,
 Што аж да Амэрыкі
 дайшоў смурод?

Ня мы, а ведамы Лука,
 Русафіл, твой ідэйны брат,
 Цябе скамечыць у руках,
 Твой будзе нюхаць "арамат"...

*) А "бухнула" Луцэвічанка перад расейскай камэртай так: "Я какая-то правнучка белорускага поэта Купалы. А мне легче говорить по-англійски, чем по-белоруску".

Купалавец

Coalition in Defense of Democracy and Human Rights in Belarus
9 River Road, Highland Park, New Jersey 08904

A DEMONSTRATION AGAINST PRESIDENT OF BELARUS LUKASHENKA AND HIS ADMINISTRATION

Purpose is to:

PROTEST THE COVER-UP AND JUSTIFICATION BY BELARUS'S PRESIDENT ALAKSANDR LUKASHENKA OF THE DEATH OF TWO AMERICAN BALLOONISTS SHOT BY THE MILITARY IN BELARUS ON SEPTEMBER 12, 1995;

EXPOSE VIOLENCE BY LUKASHENKA'S SECURITY TROOPS AGAINST PARLIAMENTARIANS DISAGREEING WITH HIS POLICIES;

EXPOSE ANTI-SEMITIC ATTITUDE OF THE LUKASHENKA GOVERNMENT;

DEFEND THE RIGHTS OF FREE TRADE UNIONS, RECENTLY DISBANDED BY LUKASHENKA;

SPEAK UP IN SUPPORT OF DEMOCRATIC OPPosition PARTIES AND HUMAN RIGHTS IN BELARUS, TRAMPLED BY THE LUKASHENKA REGIME;

DENOunce THE LUKASHENKA GOVERNMENT'S GROWING CENSORSHIP OF FREE PRESS AND INDEPENDENT PUBLISHERS.

The Republic of Belarus is a country of 10 million people strategically located between Russia and Poland (Minsk the capital). Today, there are increasing nationalistic forces in Russia which are using the former political commissar Lukashenka's strong pro-Russian bent and authoritarian proclivities to suppress pro-Western views among Belarus's democratic parties in order to speed up restoration of the lost Soviet empire.

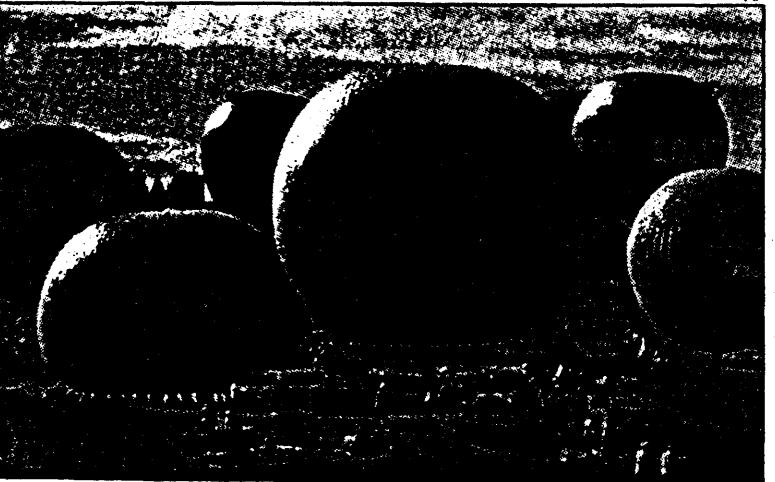
Join the demonstrators to help democracy survive in Belarus!

FROM BELARUS, A REMINDER OF THE COLD WAR

When their fighter shot down Korean Air Lines Flight 007 in 1983, the Soviets at least could claim that they had mistaken the Boeing 747 for a military aircraft at night. But what excuse could Belarus possibly have for downing a gas balloon last week in plain daylight, with a burst of machine gun fire from a helicopter just 100 yards away? The two Americans who were killed, John Stuart-Jervis and Alan Fraenckel, had strayed over the former Soviet border from Poland during an international balloon race. Belarus's slow and half-hearted apology, accepting "a certain amount" of blame, only intensified the cold war feeling.

Returning to the past seems to be something of a trend in Belarus, a country of 10 million people that is slightly smaller than Kansas. President Aleksandr Lukashenko accused American trade unions of instigating a subway strike this summer, sent in strikebreakers and ordered the arrest of the strike leaders. He has also condemned the breakup of the Soviet Union and called for Belarusian-Russian unification.

The West has sympathized with Belarus ever since the Chernobyl explosion in 1986. Only last week, the International Monetary Fund gave Lukashenko's government a \$300 million credit. But if the time warp continues, the sympathy, as well as the money, could soon run out.

Swiss start. They would go with prevailing winds.

• U.S.NEWS & WORLD REPORT, SEPTEMBER 25, 1995

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON
October 19, 1995

Mr. Russell Zavistovich
President
Belarusian Congress Committee
of America
724 West Tantallon Drive
Fort Washington, Maryland 20744

Dear Russell:

Thank you for writing to me about United States foreign policy. Now more than ever, we have an opportunity -- and a responsibility -- to remake American diplomacy and reinforce American security in a new world unburdened by superpower confrontation.

As I have consistently maintained, the best strategy to ensure our security and build a lasting peace is to support the advance of democracy elsewhere. Our commitment to democracy and human rights not only reflects our values, heritage, and cultural ties; it is also consistent with and reinforces our national interest.

From the beginning of my Administration, the ideals of democracy, human rights, and free market reform have stood as pillars of U.S. foreign policy, and I remain committed to promoting these goals. I hope I can count on your support as I seek to preserve the security of our nation while helping other countries to enjoy the freedoms we hold dear.

Sincerely,

Bill Clinton

Белы Дом
Вашынгтон
19 кастрычніка 1995 г.
Спадару Расьцілаву Завістовічу, Старшыні
Беларускага Кангрэсавага Камітэту Амэрыкі
724 Вэст Танталан Драйв
Форт Вашынгтон, Мэрыленд 20744
Паважаны спадар Расьцілай!

Дзякую за Ваш ліст на тэму замежнае палітыкі Злучаных штатаў» Цяпер, больш як калі, мы маем магчымасць і адказнасць перабудаваць амэрыканскую дыпламатычную дзеянасць і ўзмацніць бясыпеку Амэрыкі ў новым съвеце, неабязжным канфрантацыяй паміж найбольш магутнымі дзяржавамі.

Як я няўхільна цвердзіў, найлепшаю стратэгія, якая гарантавала-б нашу бяспеку й пабудову прыяглага Міру, ёсьць падрымка і развіцьцё дэмакратыі ў іншых краінах. Нашая адданасць дэмакратыі і правам чалавека ня толькі адлюстроўвае нашыя каштоўнасці, нашую спадчыну і культурныя сувязі, але яна й адпавядае нашым дзяржаўным інтерэсам і ўзмацняе іх.

Ад пачатку мае Адміністрацыі, ідэалы дэмакратыі, права чалавека і вольнарыначныя рэформы былі тымі спупамі, на якіх апіралася замежная палітыка Злучаных Штатаў. Я й надалей застаюся прыхільнікам пашырэння гэтых мэтаў.

Спадзяюся, што я могу разылічваць на Вашую падтрымку ў маіх стараннях аховы бяспекі нашае дзяржавы, адначасова дапамагаючы іншым краінам карыстацца свабодай, якую мы гэтак шануем.

Біл Клінтан

Прэзыдэнту Злучаных Штатаў Амэрыкі
Білу Клінтану.

Сябрам Кангрэсу Злучаных Штатаў.

Прэзыдэнту Расейскай Фэдэрацыі

Барысу Елцыну.

Дэпутатам Дзяржаўной Думы

Расейскай Фэдэрацыі.

Зьвяртаемся да вас у сувязі з пагрозай для дэмакраты ў Рэспубліцы Беларусь. Парушаюца правы чалавека, абмяжоўваеца свабода слова, сходаў, мітынгаў. Сыстэматычна парушаюца Канстытуцыя й Законы краіны. Найбольш выразна гэта выявілася 12-га красавіка гэтага году, калі, па загаду прэзыдэнта Лукашэнкі, у залю парлямента быў ўведзеныя войскі і зьбітыя дэпутаты дэмакратычнай апазыцыі. 21-га жніўня быў арыштаваны лідэры рабочага руху. У гэты-ж самы дзень, без усякіх абвінавачанняў, быў скінуты прадстаўнікамі ўлады дэпутат парлямента Сяргей Антончык, аўтар дакладу пра карупцыю ў адміністрацыі прэзыдэнта. Тры дні Антончыка трымалі сілаю ў ізалацыі на тэртыоты нутраных войскau і ані дэпутаты, ані сям'я ня мелі ніякіх вестак пра ягонае месцапрыванье. Да сёньняшняга дня невядома дзе знаходзіцца лідэр Свабоднага прафсаюзу Генадзь Быкаў і іншыя актыўісты рабочага руху, арыштаваны 21-га жніўня.

Паводле словаў першага заступніка Генэральнага Прокурора, прэзыдэнт Лукашэнка падпісаў указ аб пазбаўленьні дэпутатаў недатыкальнасці. Гэты ўказ пярэчыць Канстытуцыі і законам краіны. Кіраўніцтва прокуратуры заявіла, што ў сваіх дзеяньнях у адносінах да дэпутатаў, яно будзе кіравацца не Канстытуцыяй і законам краіны, а ўказамі прэзыдэнта.

Паўстала рэальная пагроза расправы ня толькі з лідэрамі апазыцыі, але й з усімі грамадзянамі Беларусі, якія выказваюць нязгоду з палітыкай, якую праводзіць прэзыдэнт.

Спадзяемся на вашую падтрымку дэмакраты ў Беларусі.

Зянон Пазыняк,
Старшыня дэмакратычнай апазыцыі
у Вярхоўным Савеце Беларусі

Сяргей Навумчык,
Каардынатор дэмакратычнай апазыцыі
у Вярхоўным Савеце Беларусі

Валентын Галубеў,
Каардынатор дэмакратычнай апазыцыі
у Вярхоўным Савеце Беларусі.

Менск, 23-га жніўня 1995 г.

◆*◆*◆*◆*◆*◆*◆*◆*◆*

Голос лідэра БНФ Зянона Пазыняка:

"У тых антыдэмакратычных крымінальных умовах, у якіх адбываўся так званыя выбары, кіруючы рэжым поўнасцю "перамог" Народны Фронт. Дакладней, аўтарытарны рэжым перамог дэмакратыю..."

Калі вам, напрыклад, завязаць вочы і, спутаўши ногі, выпусціць на баксёрскі рынг, вы вядома-ж прайграецце..."

і пісьменніка Васіля Быкава:

"Пакуль ня прыйдуць пакаленъні, вольныя ад уплыву спэцслужбаў, — на посыпех дэмакратызацыі нельга разьлічваць..."

"Свабода" 9. 6. 95.

Галасы расейскіх імперыялістаў:

А.Вольскі: "Глыбока сымбалічна, што распад Саюза пачаўся з Беларусі, і некаторае "воссоединение" таксама пачалося з яе тэрыторыі."

Г.Зюганав: "Вельмі прыемна, што беларусы першымі сталі вычышчаць съяды Белавежскага зага-вору і зрабілі рашучы крок па ("востановлению") устанаўленьню двухмоўя і ўсіх перарваных сувязяў".

Е.Гайдар: "Я ня ведаю ў Расеі палітыкаў, каторыя былі-б супраць цеснае інтэграцыі Беларусі з Расе-яй, цеснага ўзаємадзеяньня- эканамічнага, палітычнага, культурнага... Я без усякага сумніву зьяўляюся прыхільнікам такої інтэграцыі."

В.Жырыноўскі: "Рады, што дадатна завяршыўся рэферэндум ў Беларусі..."
Мы былі-б шчаслівія, калі-б у студзені 1996 году у нас была-б адна агульная дзяржава..."
Але! Ніякіх ававязкаў па палітычнаму аўяднанью, а тым болей саюзу з Расеяй, Менск на сябе ня ўзяў."

"Родная газета" ад 18 чэрвеня 1995 г.

Вядзьмак Заморскі

Лука Мудзішкаў — губернатар

Лука Мудзішкаў у таварыстве
Русафілаў, камуністаў
Весяліліся, гулялі—
Рэферэндум "абмывалі".
"Абмывалі" алкаголем
Беларускую нядолю
І тапілі ў ап'яненіне
Сваё грэшнае сумленіне.
Зноў гатовыя грашыць,
Хадзілі ўмітусыкі таварыши,
Ўваскраслыя нябожчыкі:
Растрэльнікі, даносчыкі,
Партыйныя варацілы,
Беспартыйныя дэбілы...
Саплі і чмыхалі ў насы,
Лука пасьміхаўся ў вусы.
Як і кожны скупездай,
Лука знае толькі "дай".
Ды сягонячы ў экстазе
Не шкадуе ён падмазі:
На сталох — гарой прысмакі:
Сала, масла, куры, ракі
І "Столічная", і "Зіма",
Толькі "Зуброўкі" няма,
Бо зубру сацыялізму
"Она смердит национализмом
Пі "Столічную" пі "Зіму",
"Знай, обязан ты кому!"
Пі і еж, хоць расьперажыся,
Ты-ж Мудзішчаву прыслужыўся:
Запалохваў мужыкоў,

Абалваньваў прастакоў,
Падкампютараваў працэнты,
Зынесьлаўляў інтэлегэнтам,
Як шалёны Ціцянкоў,
Съцяг ірваць ты быў гатоў,
Па Мудзішчава "приказу"
Пазынякоўскую "заразу"
Выкарчоўваў кулаком —
Ты Лукі стаў сваяком.
Пі, таварыш, паддай жару,
Пацалуйся з янычарам,
У якога ў макатры
Скачуць "Барынё" вятры!
Ў макатры тым, у думніцы,
Інтэлекту ня прыжыцца,
Хоць ён з горам папалам
Аж два ВУЗ-ы асядлаў.
А што даў яму той ВУЗ?
Стаў ён антыбеларус.
І яго як раусафіла
Лубянка хутка "подцепила"
І паціху ў Менск паслала:
"Убрать Шушкевіча Станіслава,
Подпевалу националістов".
І Мудзішкаў "очень быстро"
Стаў Беларусі прэзыдэнт.
Зрусыфікаваны элемэнт
Ды шматлікія маскалі
Луку ў Дом Ураду ўялі.
Азірнуўся Лука нясьмела:
Сядзіць пад бел-чырвона-белым...

На Доме Ўраду — герб "Пагоня"...
Скалануўся Лука, як з прасоньня,
Стукнуў сябе па лысіне Лука:
"Не делайте с меня дурака!"
Сепаратизм не для меня!
Я не сяду на коня,
Что Пагоней величают!
Пусть спадари выбачают!
Никакой я вам белорус:
У меня, как у Сталина ус,
Как у Ленина мудрости плеш..."
— Браво!..
— Браво!..
Ну, але-ж...
Не скажу: "Мудзішчаў дурань",
Але нейкі ўсё-ж прыдурак,
Бо нармальны, памяркоўны
Не зрэчэцца сваіх кроўных,
Мову роднае матулі
Не зъмяняе на "язык",
Не пакажа съвету бзык.
Каб я быў на Лукі бале,
(Мяне туды не запрашалі)
Дык спытаўся-б у Лукі,
Скуль ён выскачыў такі:
За расейца маскаль большы,
А на съвет прыйшоў-жа ў Воршы?
Ня спытаў, ды спаквала
Слухам поўніцца зямля:
Беларус Лука па генах,
А па дзейнасьці — гіена:
Суверэна папіхач.
Як сказаў псіха-тлумач,
Інтэлект ніжэйшай пробы,
Сымптом нейкае хваробы
У дыректара калгасні.
І на гэткай вышині,
Што завецца "прэзыдэнт",
Лука небясьпечны элемэнт.
За карупцыю Антончык
Ледзь Мудзішчаў ня прыкончыў,
А Навумчык і Пазыняк
Праўды словамі казыняць.
І ня ў сілах даць адпору,
Прытварыўся Лука хворым
Дый у чорным членавозе
Апынуўся на дарозе,
Што ў Москвію вяла.
Там чакала не ала-бала.
Там імперскія лаўчылы
"Уму-разуму" вучылі...

*

"Ума" пазычыўшы, Лука
"Возвратился из далека".
У Менск вярнуўся наш герой,
"Перестройки" "перестройка"
Курс узяў на "перестрой"
Ачмурыла, як героіка.
Цуда з цудаў Белавежы—
Крах імпера, грабежнай,—
"Чепухою" абазваў,
Да рэферэндуму "призвал".
У Вярхоўным дэпутаты
Падтрымлі супастата,
Каб ім трасца у рабро,
Далі Мудзішчу "дабро"!
Дый у час галасаванья
Пастаралася кампанія
Русофілаў, русакоў.
(Іх-жа ў нас, як прусакоў!)

Камсамолу выхаванка,
Янычарка Луцэвічанка
Перад камерай "Останкино"
Плюнула на дзядзьку Янку...

Азаронак і Савіцкі
Лужы жоўці бальшавіцкай
Паласнулі абармоты
На найлепшых патрыётаў.
А калгасныя старшыні
Масе з разумам мышыным
Загадалі: "За Луку!..."
А іначай — затаўкуць
Мае хлопцы-камсамольцы..."
(Беспрасыпныя прапойцы).
Як калісці ў саўгасе,
Пасуліў Мудзішчаў масе
Мёду дзесяць карабоў
Аж да саменькіх грабоў...
Непакорных "злую погань",
Як казюляў, узяў "под ноготь".
Згаладалым небаракам
Кінуў "костку", як сабакам,
Сораса рублі...
І патрэбныя працэнты
Крутам-мэнтам
Падхалімы наскрабалі.
Съвету цэламу на зьдзіў
Лука Мудзішчаў "победил"..."
"Победила скверны свора".
І пайшла пісаць кантора:
Мову родную — па баку!
"Государственность — языку!"

Продкаў съцяг, як сонца, ўзьняты,
Замяніў съцяг Арафата...
Гераічную Пагоню
Ашчаперыў герб прыгону.
Каб задобрыць братоў Ваняў
Мяжу з Расеяй "расстолбанил":
Гуляй, Ванюша, аж да Польшчы!
Стульмо натавец-падпольшчык,
Альбо рыцары Пагоні
Завітаюць на балоне...
Мы пакажам ад варот
Нечаканы паварот!..
Паказалі: Москва за сербаў
Ня стрымала помсты съвербу —
Саданула ў Амбасаду...
Не застаўся Лука ззаду:
Каб Москве больш спадабацца,
Двух угробіў амэрыканцаў:
Двух спартоўцаў, ня шпіёнаў
І ня рыцараў Пагоні...
Паказаў падхалімаж.
Памятай, Лука: узвараж,
Перад тым, як даць "приказ",

А які будзе адказ?
У рэфлектыўнасці экстазе
Ты яшчэ "набезабразиши"..."
Амэрыканцы — народ добры,
Але забойцам лічаць рэбры...
*

Лысагорская сатыра
Пряняла Луку да нырак.
Каб нікчэмнасцю не здавацца,
Стаў Мудзішчаў адбрыкацца:
"Пусть я Лука, пусты Мудищев,
Но я еще — и президент."
Быў прэзыдэнт,
Ды ўшчэнт,
Сам сябе зьнішчыў:
Рэферэндум
Здаў Беларусь Москве ў аренду...
Цяпер ты — губернатар
"Северо-Западнага Края..."
Хай цябе, супастата,
Бог пакарае!

Верасень 1995 г.

Ад Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Грамады ў новы парламент прайшоў былы міністр замежных спраў Пятро Краўчанка. У гутарцы з караспадэнтам, гаворачы пра сваё выбраныне дэпутатам, спадар Краўчанка, сказаў: "Я сябе паводзіў як прадстаўнік нацыянальнай інтэлігенцыі, які займае левацэнтрысцкія пазыцыі, але шчыра верыць у нацыянальнае адраджэнне. Ад сваіх адраджэнскіх пазыцый я ніколі не адмаўляўся, я веру ў Беларусь як у сувэрэнную незалежную дзяржаву, я быў міністрам замежных спраў дзяржавы, а не, прабачце, Паўночна-заходніяй вобласці. Я, калі трэба, выкарыстоўваў і двухмоўе, але ў асноўным мае перадвыбарчыя сустрэчы праходзілі на беларускай мове". Пабліз-бы такіх дэпутатаў у новым Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь!

"Наша слова"
No.52(264) 27 сінтября 1995 г.

Фэдэральная Рада Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі.

На пасяджэнні выканайчага Камітэту Ф. Рады
Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі пастаўлены
зъвірнуцца да ўсіх Беларусаў Съвету з заклікам:

Дарагія Суродзічы!

Беларусь перажывае крызіс. Наша Бацькаўшчына пад
уплывам варожых беларускаму народу сілаў апынулася
у крытычным стане, стаіць пытаныне выжыве Беларусь,
ці не. Мы, беларусы Аўстраліі, заклікаем усіх беларусаў
съвету, дзе-б Вы не знаходзіліся, выступіць усе разам з
пратэстам супраць Маскоўскай экспансьці і шчыльнымі
радамі выйсці на супраціў.

Прыклады ўсіх намаганняў, ня даць нашай
Бацькаўшчыне апінуцца ў ланцугах няволі.
Найвялікшай бядой для нас ёсьць нашае

геаграфічнае суседства з краінай, якой галоўная мэта
ёсьць захоп суседніх дзяржаў і павелічэнне сваёй
імперыі.

Стварыўшы эканамічны развал і, выкарыстоўваючы
залежнасць ад жыцьцёвых умоваў, у якіх апынуліся
працоўныя людзі, заправілы Вярхоўнага Савета ў
хаўрусе з Москвой здолілі хлусніёй, падлогам і нават
узброянай сілай правесці гэтак званы праступны
"рэферэндум". Праз усе ім даступныя сродкі агітацыі і,
выкарыстоўваючы наўясць людзей, правялі ўсе
чатыры пытаныні так, як яны дыктавалі.

Руская, чужая нам мова, — дзяржаўная! Чырвоны
съцяг, заліты крывёй мільёнаў бязвінных людзей
толькі таму, што яны беларусы.

БЕЛАРУСКАЯ ГУМКА

— дзяржаўны съязгі Эканоміка Рэспублікі Беларусь неабмежавана залежыць ад Расійскай Фэдэрацыі, расійскія войскі застаюцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь на неабмежаваны час. Можна быць упэўненымі, што, калі сёньнешні прэзыдэнт з сваёй бандай у кіруючых органах, то ў наступным рэферандуме будзе стаяць адно пытаньне — замяніць назоў Рэспубліка Беларусь на "Северо-Западны Край России".

Здраднікі Беларускага Народу імкнуцца усімі сіламі і, як мага хутчэй, закаваць беларускі народ у кайданы няволі. Каб ратаваць наш народ і нашу дзяржаву Рэспубліку Беларусь, мы заяўляем катэгрычна і без кампроміса, што на прымем ніякіх варожых і шкодных дагавораў, якія стаяць на перашкодзе адраджэння нашай дзяржавы.

Беларусы! Не дайце загінуць нашай яшчэ такой маладой дзяржаве і прыложым усе сілы да змаганьня, каб не памерлі!

Наша славная ПАГОНЯ і БЕЛ-ЧЫРВОНА-

БЕЛЫ СЪЯГ БУДУЦЬ ЗАЎСЁДЫ НАШЫМІ НЯЗЬМЕННЫМІ НАЦЫЯНАЛЬНЫМІ СІМВАЛАМІ.

Вонкавы рэферант ад Федэральнай Рады Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі.

Алег Шнэк

Зварот да "товарыша Лукашенкі-прэзидэнта" Спадар прэзыдэнт! Вы лічыце, што ў вас "очэнь красавій рускі язык". Мы радзім вам засунуць ваш язык вашаму "очэнь уважаемому господину Ельцыну" туды, дзе ён і "должен быць", а нам застаўце наш, як вы называеце "хамскі неразвіты язык" ужываць і ганарыцца ім, што лепшай мовы няма ў съвеце (радзім вам навучацца, будучы прэзыдэнтам!). Вашаму "рускому языку" разам з вами ня будзе мейсца ў нашай вольнай краіне і паверце, "дорогой таварыш прэзидэнт", што так і будзе!

Жыве Беларусы!
Краёвы Штаб Беларускага Вызвольнага
Фронту ў Аўстраліі!

Алег Шнэк

ЦВЯРОЗЫ ГОЛАС

У польскай газэце "Гвядза полярна" ад 15 красавіка 1995 г. зъмешчаны ліст Ёзэфа Германа і адказ пані Крыстыны... Шаноўная пані Крыстына!

Так неяк ёсьць, што людзі думаюць, што рэдакцыя газэты павінна ведаць усё. Між іншага і я залічаю сябе да такіх людзей, няхай мне таму будзе дазволена прасіць у Пані выбачэння і мажліва — адказу. Ходзіць пра справу гістарычную: які сучасны герб Літвы? Пытаюся для таго, што атрымліваю лісты зь Беларусі, з Гродна, аздобленыя значком з гербам літоўскім Пагоня і напісам "Беларусь". Яшчэ болей, сёньня прыйшоў да мяне ліст з значком (вельмі прыгожым) з партрэтам Т.Касцюшкі, ў прыгожым мастацкім афармленні (обрамленню), абвітым стужкай бел-чырвона-белай, унізу нешта накшталт кукарды зь мячамі і ізноў Пагоня, і надпіс "Беларусь". Ня маю вышэйшай адукцыі, а вучыцца пачынаў яшчэ ў галіцкія часы і неяк ніколі ня чуў пра сімваліку Беларусі, а тым болей пра сувязь Касцюшкі з Беларусіяй. На тым значку ёсьць бачны фрагмент, відавочна, кірыліцай.

І яшчэ адно: ніколі ні ў адной польскай публікацыі не знайшоў другога імя Касцюшкі, аж цяпер Беларусы падаюць, што называўся Андрэй Тадэвуш Касцюшка.

З паважаньнем і прывітаньнем

Ёзэф Герман
Вальрыко, Фл.

Дарагі Пане!

Вось інфармацыя, якую мне ўдалося сабраць: Беларусь прыняла ў якасці дзяржаўнага гербу літоўскую Пагоню і съязгі бел-чырвона-белы, у якасці сымболікі афіцыйнай.

Пра герб беларускі для таго Пан ня чуў у "галіцкія часы", бо тады ён ня існаваў... Беларусь ня была адзінай дзяржаўнай. Да нядоўна яшчэ была "рэспублікай саюзнай ССР". Беларусы маюць сваю ўласную мову, сваю культуру і звычай. Культурна пачуваюцца звязанымі з Польшчай, а болей з Літвой — адтуль Пгоня літоўская на значках паштовых і на валюце беларускай.

Беларусь вельмі стараецца "стацца незалежнай", але як на разе — гаворыць голасам Рәсей ў розных пытаньнях, часта выкарыстоўваецца як рупар палітыкі Крамля. Нядоўна ў штодзённіку "Вашынгтон таймс" з'явіўся кароткі артыкул Марціна Сіфа, у якім аўтар піша, што "калі Рәсей прагнє зрабіць звычайна абыдлівае паступаваньне, стараецца тое зрабіць чужкім рукамі". Выказваньне тое зьяўляецца рэакцыяй на адмову Беларусі ад абавязкай зъмяншэння (зредукаваньня) вайсковых сілаў (паднітых супраць Захаду), і насупраць адносна расширення НАТО м. ін. на Польшчу. Гэта толькі на маргінэсе.

У другой справе, якая цікавіць Пана, пайнфармаваў мяне — асабіста — съветлы, а надзвычайна сымпатычны прадстаўнік Беларусі: Тадэвуш Андрэй Вонавентура Касцюшка знаходзіцца на паштовых значках і валюце беларускай, бо-ж нарадзіўся на зямлі беларускай і зьяўляецца сынам беларускім. А як багатыр барацьбы за незалежнасць, зьяўляецца сымбалем незалежнага зараз краю і незалежнага народу.

Здаецца мне, што не магло яго спаткаць нешта больше як той тройцы гонар і слава. Пра што з радасцю паведамляю.

Крыстына.

БЕЛАРУСКАЯ ГУМКА

ВОГНЕННАЯ РАКА *Міхась Кавыль*

Вясна 1933 году была, параўнальна з папярэднім, спакойная. Свіслач ня выходзіла зь берагоў, як у 1932 годзе, не затапляла студэнцкі агульнажытак на Савецкай вуліцы. Зырка съяціла першатравеньскае сонца. Нібы полымя, палыхалі чырвоныя съязгі. Духавыя аркестры разрывалі паветра. Тысячы менчанаў крочылі моўкна, нібы на паховінах, стараліся трymаць раўненіне.

Асабліва стараўся Андрэй Шульжыцкі. Ён думаў было не пайсьці на дэмманстрацыю, а пайсьці ў шпіталь да жонкі, але перадумаў. Крочыў Андрэй Ягоравіч, крычаў "ура", а думкамі быў у шпіталі, цалаваў сваю Алекску, якая ўночы нарадзіла дачку. Яго ў радзільны пакой ня пусцілі. Ён сядзеў у пачакальні і пра дачушку яму паведаміў доктар Багдановіч. Усхваляваны, вяртаўся Шульжыцкі на кватэру. Крыху ўздрамніў і пайшоў на дэмманстрацыю. Час ад часу пазіраў на сваіх суседзяў зправа і зьлева ад сябе, апранутых у хромавыя тужуркі, атлятычнага складу маладзёнаў. Паглядаў і баяўся, каб яны не падслушалі яго няпершамайскай думкі. А думаў ён аб tym, як яму зматацца з гэтай дэмманстрацыі... I, як толькі дайшлі да пляца Волі, спыніліся і шэрагі перамяшаліся, Шульжыцкі няўпрыкметні пакінуў сваіх суседзяў. Але суседзі не пакінулі яго...

Праз якое паўгадзіны Андрэй Ягоравіч цалаваў сваю "студэнтаку", як ён далікатна называў Алексю, цалаваў ня ў думках, а яўна.

— Як мы назавом нашу дачушку? — спыніла слабым голасам Алекся.

Шульжыцкі, яшчэ ідуць ў шпіталь, думаў пра гэта. Думаў, думаў і надумаўся называць дачушку ў гонар першамайскага съяця — Маяй. Арыгінальнае імя, нічога ня скажаш. Але сказаць, што Шульжыцкі любіў арыгінальнасць, будзе ня зусім праўдай.

Бліжэй да праўды будзе сказаць, што ён быў прыстасаванцам. Асабліва стаў Шульжыцкі прыстасоўвацца, паказваць сваю "савецкасць" апошні час, калі сталі хапаць "ворагаў народу". Адной з адзнакаў "савецкасці", адным з грамадхілаў лічыў ён і імя Майя. Ня думаў Андрэй Ягоравіч, што пра нейкае імя "першынага племя". Алеся і слухаць не пажадае. Нагнуўшыся да самага вуха Алеся, Шульжыцкі шапнуў:

— Гэта не першынага племя імя, а імя, народжанае чырвонымі съязгімі першамайскага съята...

Алеся ажно папярхнулася ад съмеху і скапілася за жывот, у якім нібы і голкамі кальнула. Калі ў жываце перастала калоць, яна шапнула на вуха: "Сталін — наша ганьба баявая!.. Памаўчайшы крыху, спыніла: "Даўно ты гэта съпяваў?.." Шульжыцкі заціснуў ёй рукою рот:

— Ціха будзь!.. Арыштавалі нашага дырэктара Южыка... А мяне, як ты ведаеш, "прарабатвалі" на партыйным сабраньні. Трэба выкручвацца ўсялякімі способамі. Я ўжо павесіў у нашай комнаце партрэт Сталіна. Няхай бачаць розныя актыўсты, што я паважаю Сталіна, каб іх так маці родная паважала. Нашая Майя...

Шульжыцкі змоўк, бо ў дзіверы пагруквалі... У палату неяк зъбянятэжана ўвайшоў доктар Багдановіч, а за ім двое ў хромавых тужурках... Шульжыцкі а сразу пазнаў сваіх суседзяў па дэмманстрацыі...

Доктар затрымаўся каля дзівярэй, а "тужурачнікі" зашаркалі падэшвамі ботаў па падлозе. Наблізіўшыся да ложка, загадалі

Шульжыцкаму: "Следуйте за намі!" У Шульжыцкага падкасіліся ногі, але ён утрымаўся на нагах.

Алеся, убачыўшы зъбялелы твар сужэнца, закрычала не сваім голасам:

— А вы хто такія?

"Тужурачнікі" не адказалі, ўзялі пад рукі
сваю ахвяру і павялі.

Алеся ўсхапілася, спаўзла з ложка,
кінулася наўздангоні за каханым, але ёй так
кальнула ў жываце, што мусіла апусьціцца
на падлогу і галасіць ад роспачы.
Спрабавала падняцца, але яшчэ мацней
стала калоць... Доктар Багдановіч пабег,
падхапіў пад рукі, дапамог дабрацца да
ложка і пасьпешліва выйшаў. Неўзабаве ён
вярнуўся і, азірнуўшыся на дзъверы, неяк
вінавата сказаў, што дырэктар шпіталю
загадаў яму "выпісаць Алеся Сыцяпану"
Шульжыцкую із шпіталю". Алеся ляжала, як
скамяnelая, маўчала. Доктар паклаў на
тумбачку "Загад" дырэктара і выйшаў. Алеся
паперу, якую паклаў доктар, павярцела ў
руках і кінула на падлогу. Думкі: "Што
рабіць, як быць далей?" — разрывалі галаву,
кідалі ў дрыжыкі, выліваліся гарачымі
съязамі. І ня дзіва, што Алеся так убівалася:
у Менску нікога з родных, апроч Міхася, ня
было. Бацькі Андрэя — за польскай мяжою.
Грошай яна трохі мае, але не надоўга іх
хопіць: трэба-ж нешта есьці, плаціць за
кватэрну... Думкі пераганялі адна адну,
вярталіся да галоўнай: "Што рабіць?"

Гэтакая-ж думка непакоіла і доктара
Багдановіча. Ён-жа даў "клятву Гіпакрата":
дапамагчы чалавеку. А як ён можа
дапамагчы пацыенты, якую загадалі яму
выпісаць... Выпісаць хворую, таму што яна
ジョンка "ворага народу". А Шульжыцкі-ж
яшчэ не засуджаны, а, значыць, яшчэ ня
"вораг народу". А тым болей яго жонка...

Доктар Багдановіч прынёс захутаную ў
белое малую і яе мэтрыку, паклаў яе каля
Алеся і спытаў:

— Як думаяце назваць малую?

— Майя...

Доктар запісаў у мэтрыку, аддаў паперку
Алеся і пахваліў:

— Прыйгожае імя... Сучаснае...

— Але няшчаснае...

І Алеся, прыціскаючы Майю да грудзей,
заплакала.

— Не кажэце так, даражэнская. Я Вам
раджу, як сябра: трymайце язык за зубамі.

Алеся адхіліла голаў да съязны, а доктар
ізноў:

— Чым я магу Вам дапамагчы?

— Падымеце сваю паперку з падлогі і
парвеце.

Багдановіч падняў "Загад", паклаў у
кішню і прабачальна:

— Я не магу гэта зрабіць, Алеся Антосяўна.

— А я не магу з ложка падняцца, —
прамовіла Алеся распачліва, — я яшчэ
крайвёю съязкаю, а Вы выганяяце...

— Перастаньце, даражэнская!

Перастаньце!.. Я пайду да дыректара...

Нешта трэба зрабіць... Так — зрабіць...

Паўтараючы слова "зрабіць", Багдановіч
рашуча пакрочыў да дзявярэй. Праз якое
паўгадзіны ён вярнуўся, расхваляваны,
пачыранелы, як рак, камусьці грозячы:

— Нягоднік, паскуда!.. Няхай, што хоча,
робіць са мною, а Вы, даражэнская, ляжэце,
папраўляйцеся!.. Я знайду на яго управу!..

6

Як доктар Багдановіч знаходзіў "управу",
не вядома, але Алеся пробыла ў шпіталі да
выздараўлення, а тады... А тады ізноў
бяда: як дабрацца да кватэры на вуліцы
Карла Лібкнэхта? Каб не лахманы, з малою
яна-б дала рады, а то-ж трэба несьці цяжкі
чамадан... Рашила папрасіць доктара, каб
нек дапамог. І калі Багдановіч зайшоў у
палату з санітаркай, хацела папрасіць, але
нечакана рашчыніліся дъверы, і Алеся
ускрынула ад радасці: каля дзявярэй
стаяў Міхась...

Доктар Багдановіч, убачыўши Міхася,
спытаў:

— Вы да мяне?

— Не, доктар, гэта да мяне, — адказала
Алеся. — Дзякую Вам, доктар, за ўсё
добрае, што Вы зрабілі для мяне!

— Ня трэба мне вельмі дзякаваць, —
пазіраючы коса на санітарку, адказаў
доктар. — Я зрабіў тое, што вымагае ад
мяне прафесія. Калі будзеце мець якія
аслажненіні, я да вашых паслуг. Зычу Вам
усяго найлепшага!

Доктар пацінуў Алеся руку і
выйшаў. Міхась пацалаваў Алеся ў скронь,
падышоў да малое і пачапаў за носік,
спытаў:

— Як цябе зваць, прыгажунька малая?

— Майя, — адказала Алеся, — так
пажадаў

Андрэй, — і Алеся заплакала. Міхась быў
заскочаны плачам сястры. Успомніўши пра
арышт студэнтаў Белпэдтэхнікуму, спытаў:

— Андрэй Ягоравіч ня приходзіў да цябе?
Алеся яшчэ мацней заплакала. Міхасю
стукнула ў галаву: "Можа і Андрэя
арыштавалі?..." Але ён ня стаў дапытвацца, а
стаў гладзіць па галоўцы малую ды пачуў
выкрык Алеся: — Прыходзі... Болей не
прыйдзе... Арыштавалі...

Міхась скалынуўся, ўпяліў вочы ў вакно,
у якім, як у кіно, заскалі вяршаліны дрэў,
кустоў Курапатаў... жоўты пясок... чорныя
ямы... сымяротнікі каля ямаў і гэпэвшкі...
Андрэй Ягоравіч... Страсянуўшы галавою,
каб пазбавіцца прывідаў, каб падбадзёрыць
самога сябре і сястру, павярнуўся да Алеся і
папрасіў:

— Ня трэба ўбівацца, Алеся... Можа,
разъяруцца і выпусьцяць...

— Дай, Божа, каб так сталася!..
Міхась зьдзівіўся Алесянаму: "Дай Божа".
Хаця яна не насіла на грудзях значок "Саюз
вяяунічых бязбожнікаў", але ні разу ён ня
чуў ад яе такіх слоў.

— Напэўна, — падумаў ён, — гэта матчына
спадчына. Маці заўсёды ў час няшчасція
просіць Бога. А ў Алеся няшчасціце, ды якое
няшчасціце!..

Із задумёнасьці Міхася пра будзіла Алеся:

— А як ты даведаўся, што я ў шпіталі?

— А вельмі проста: прыйшоў да Вас, як
заўсёды, на "хаўтурку", каб падсілкавацца
чорным хлебам з рудленскім мёдам, а гэтая
выдра Янушкоўская гыркае: "Няма твае
сястры: паехала раджаць". Вось так
даведаўся і зьявіўся.

— І на часе зьявіўся. Мяне выпісалі. Сама я
не змагла-б несьці лахманы і Майю...

— Добра, добра. Я панясу Майю, а ты
лахманы.

Алеся стала запіхаць у чамадан брудную
бялізну, спадніцы, блузкі... Ужо на вуліцы
Алеся сказала: — А ўсё-ж такі доктар
Багдановіч добры чалавек. Добры і съмелы,
такі, як ты, Міхаська. Не баціесь дапамагчы
жонцы "ворага народу".

— А чаго баяцца? — запярэчыў Міхась.
— Андрэй-жа яшчэ не засуджаны. Можа,
патримаюць і выпусьцяць, калі ў нечым ён
памыліўся... Непамыльных няма на съвеце...
— Толькі адзін таварыш Сталін...

— Ну, як сказаць?

— ня трэба нічога казаць. "Сталін —
непамыльны". Так увесь час Андрэй казаў, а
не памагло...

Міхась не жадаў заглыбліяцца ў палітыку,
а таму пераключыўся на бытавізм:

— Як ты думаеш далей жыць, калі Андрэя
ня выпусьцяць?

Пытаныне Міхася прагучэла тады, калі
яны параўняліся з "Страшным Домам", калі
якога крохыў з аўтаматам у руках вартавы
гэпэвшнік. Алеся затрымалася і сказала:

— Пачакай тут хвілінку, я схаджу ў ГПУ,
даведаўся...

Міхась ведаў, што яна нічога не
даведаецца, што яе могуць нават не
пусьціць, але сказаў: — Ідзі, а я пачакаю...

Доўга чакаць Міхасю не давялося: Алеся
вярнулася хутка. Вярнулася, выціраючы
рукою сълёзы. Міхась ні пытаў нічога, ні
супакойваў, толькі, ня ведаючы чаму,
моцна прыціснуў да грудзей малую і
пацалаў у цёпленькі лобік. Майя
страпянулася і заплакала. Алеся ўзяла
Майю, і тая замоўкла. Алеся прамовіла,
злосна:

— Не пусьціці паразіт. Кажа: "Свидания
не рарешены".

Яны доўга ішлі моўкна, а тады Алеся
абазвалася:

— Ты пытаў, як я думаю жыць далей. Я й
сама ня ведаю. Каб не малая, пайшла-б
працаўца у якой-небудзь фабрыцы. Да
працы ў школе мяне не дапусьцяць...

— Я вось што думаю: аддай Майю ў ясьлі і...

— І я так думала, але-ж, калі Андрэя ня
выпусьцяць, у ясьлі дачку "ворага народу"
ня прымуць.

— А ты паспрабуй. Яны-ж там нічога ня
ведаюць і ведаць ня будуць: Майя дачка
"ворага народу", ці найлепшага сябра
народу. Калі будзе запаўняць анкету і там
будзе пытаныне пра судзімасць бацькоў,
пастаў працяжнік... ГПУ не такая
"ўсё-знайка", яккою сябре малюе, каб і ў
дзіцячыя ясьлі нос саджаць.

— Памыляешся, Міхаська, але трэба будзе
паспрабаваць. Калі ня прымуць, паеду ў
Рудню да бацькоў...

— Калі так, дык пару дзён магу Майю
паглядзець.

— Добра, Міхаська. Заўтра раніцай

прыйдзі, а я схаджу ў ясьлі, папытаю.
Яны дайшлі да дому на Карла Лібкнекта,
дзе жыла Алеся, і разьвіталіся.

7

Як і дамовіліся, Міхась раніцай пастукаў у дзьверы дому нумар дзесяць. Адчыніла не Алеся, а гаспадыня дому Янушкоўская. Убачыўши Міхася, вылупіла вочы, выдыхнула: — О! — і пайшла ў свой пакой, штосьці бармоучы. Ёй стукнула ў галаву: "А што гэта я ня бачу апошнім часам Алесінага Андрушы? Можа, у Польшчу пабег ад радасьці, што жонка насыльдніка падарыла? Трэба будзе даведацца". І Янушкоўская зірнула на "ходзікі": было па восьмай. Трэба было съпяшаць на працу. Да Дому Ураду, дзе яна працевала машыністкай у Наркамасьвеце, яна пасьпявала зайсьці за якіх дзесяць хвілін, а таму мела час заскочыць да квартіранкі. І яна заскочыла, але квартіранткі ня было дома. За столом сядзеў яе брат Міхась і піў гарбату. Майя спала на ложку. Янушкоўская падышла да ложка, паглядзела на малую, пахваліла: — Прыгожая дзяўчынка... А як-жа яе зваць? Майя - адказаў абыякава Міхась.

Янушкоўская вылупіла вочы, "окнула" і запытала: — А дзе-ж гэта бацькі? Я даўнавата на бачу бацьку Майі?.. Міхась думаў было адказаць: "А нашто яны Вам спатрэбліся?", але Алеся папярэдзіла яго, каб сказаў гаспадыні, калі часам запытае, што Андрэй Ягоравіч пaeхаў у Москву на навуковую канфэрэнцыю, а я пайшла да доктара. Міхась так і адказаў. Янушкоўская пастаяла крыху, нешта думала, але нічога не сказала і выйшла.

На працы яна даведалася, у якую "Москву" пaeхаў яе квартірант, і ад перапалоху ледзь не абамлела: гэта-ж ня жартачкі — даць прытулак у сваім доме "ворагам народу"? Падумала было адпраесцца з працы, пабегчы дадому і выгнаць жонку контрыка, але ўспомніла, што яе няма дома, а таму рашила дачакацца полуцення і тады зъбегаць.

Міхась пасядзеў крыху паслья адыходу Янушкоўской, памыў пасуду, паправіў соску ў роціку Майі, прысёў да стала на скрыпучую табарэтку і стаў праглядаць кніжкі, вялікі стос якіх ляжаў на стале. Былі гэта пераважна часапісы "Полымя" і

"Узвышша", а пад імі ляжала, загорнутая ў газету, якаясь кнішка. Міхась расхіліў газету і ўбачыў: "У.М. Ігнатоўскі. Кароткі курс гісторыі Беларусі. 1919 г." "Дзесяць гадоў гэтай кніжцы, — падумаў Міхась, — а ніхто пра яе ня ведае. Няўжо яна забаронена? Але-ж наш Белпэдтэхнікум — імя Ігнатоўскага... Цікава. Трэба будзе папрасіць у Алесі, каб дала пачытаць. Хаця, не. Яна ня дасьціць. Трэба збольшага прагледзець, пакуль яна вернецца". І ён стаў праглядаць. У "Уводзінах у гісторыю Беларусі" зацікавіла Міхася наступнае: "Калі парыўнаць беларуса з вялікарусам ці украінцам, то выйдзе, што ён ёсьць прадстаўнік самага чыстага этнографічнага тыпу усходня-славянскага рускага племя. Гэта аб'ясняецца абставамі яго папярэдняга гістарычнага жыцця.

З гісторыі Беларусі мы бачым, што беларускае племя праз увесь час свайго мінулага жыцця не зълівалася з народнасцямі другіх рас".

Загугукала Майя. Міхась перастаў чытаць, узяў у мыцельніку пляшачку з малаком і соскай і даў Майі, кажучы: "На, вось, чыстакроўная славяначка!.." Сеў ізноў за стол, але ня стаў чытаць далей, а задумаўся. Думкі яго таўкліся навокал "самага чыстага этнографічнага тыпу усходня-славянскага рускага племя". — Адкуль аўтар узяў такую съмелую аксіёму? Пагляджу, што ён піша далей...

"Ня так было з вялікарусамі і украінцамі: яны жылі пры умовах, што ім немагчыма быў зъберагчы свой старожытны этнографічны тып..."

Міхась ізноў перастаў чытаць, стаў лістадаць кніжку, бегла прабягаючы вачыма па бачынах, каб адшукаць болей канкрэтныя факты, якія падмацавалі-б гэтыя агульныя цверджаньні аўтара. Нічога такога не знайшоў, а таму паклаў кніжку на мейсца і падумаў: "Можа, яно так і было, як піша Ігнатоўскі, але ці варта пра гэта пісаць? Мы-ж інтэрнацыяналісты, мы ня мусім выстаўляць сваю чысьціню, а гэтым самым і сваю вышэйшасць над расейцамі і украінцамі. Ну, над украінцамі яшчэ так-сяк, а вось, над расейцамі, "вядучым народам" СССР, гэта-ж нацыяна-

лізм. "Добра, што гэтую кніжку ГПУ правароніла, калі рабілі вобыск. Прышылі-б Андрэю Ягоравічу буржуазны нацыяналізм. І які-ж усё такі Андрэй Ягоравіч неабачлівы чалавек: нашто ён трymае такую кантрэвалюцыю. А можа, я памыляюся? Можа, ніякая гэта не кантрэвалюцыя. Калі-б кантрэвалюцыя, дык таварыш Ігнатоўскі ня быў-бы прэзыдэнтам Беларускай Акадэміі Навук, ня быў-бы сябрам партыі..." Из задуманасці вивялі Міхася скрып дзьвярэй і грубы галас ў калідоры. Па візглівасці голасу Міхась пазнаў Янушкоўскую. За што яна і на юго вызываўлася, ён ня ведаў, але хутка дзьверы рашчыніліся, ў пакой уляцела, як з пажару, Алеся, а за ёю разьюшаная Янушкоўская. Алеся, скапіўшыся абедзьвімі рукамі за галаву, бухнулася на ложак. Шчасце Майі, што маці бухнулася не на ёя, а толькі прыціснула ножку. Майя загаласіла. Слабенькі галасок дзіцяці захлушкила сваім візглівым голасам Янушкоўская:

— Зараз-же выбірайся адсюль, польская шпіёнка. Яна мне тут яшчэ будзе плявацца, паскудніца...

Міхась перагарадзіў Янушкоўскай дарогу да ложка, куды яна накіравалася з растапыранымі рукамі, і крыкнуў:

— Ты што гэта, нягодніца, ўсхадзілася? А ну, зматвайся адсюль, хамка..

Янушкоўская хацела адпіхнуць Міхася, але ён скапіў яе за левую руку, крутнуў на сябе і піхнуў у плечы. Янушкоўская паляцела і, ілбом адчыніўшы дзьверы, задрала на калідоры ногі. Усхапіўшыся, пашкандыбала, выкрываючы абрэзльвія слова на Алесю і Андрэя. Міхась зачыніў дзьверы і апусціўся каля Алесі, якая крыху супакоілася і супакойвала Майю.

— Чаго гэтая вар'ятка на цябе навалілася?

— спытаў лагодна Міхась. Алеся адхілілася ад малое, сашчапіла рукі на каленях і, хістаючыся ў бакі, запрачытала:

— Што мне цяпер рабіць? Куды мне падацца, скажы мне, Міхаська?

— А што табе сказаў ў ГПУ?

— Из ГПУ мяне выправілі, сказаў, каб чакала, пакуль закончыцца съледства. А калі яно закончыцца?.. А гэтая вар'ятка выганяе, бо бацца набрацца ад мяне "заразы".

— Бачна, ты ня зможаш

дапамагчы Андрэю. Хіба толькі тады, калі яго асудзяць. А таму едзь у Рудню да бацькоў...

Доўга маўчалі, а тады Алеся нечакана страپянулася і абрадавана сказала:

— А я-ж маю сяброўку Сабіню.. Як-же мне да яе дабрацца? Дўмаю, яна мяне прыме...

— Ну, вось і добра. Ты ўкладвай лахманы, а я зъбегаю ў ГПУ папрашу машину...

— А дадуць?..

— Спадзяюся... Калі не дадуць, схаджу да дырэктора Белпэдтэхнікуму, папрашу машину...

— А дырэктора Южыка арыштавалі...

— А няхай яно... Усё пакруцілася ў галаве. Пайду ў ГПУ, а там бачна будзе...

8

Міхась пасльепшліва крочыў у "Страшны Дом".

Ужо болей году ён працеваў у "начную зъмену" у ГПУ: ганяў "Чорны воран" з "ворагамі народу" на Камароўку. Ганяў ня кожную ноч, бо кожную нач не растрэльвалі. Ды ён быў толькі "запасны шофер", выклікалі яго тады, калі аснаўны шофер, нехта Данілаў, ня мог "исполніць обязаности" па прычыне "недомогания"...

"Недамогал" Данілаў па прычыне перапою. Як ён прызнаўся "пад сакрэтам" Міхасю, яго так ці інакш растраліаць, бо ён "много знает"... Таму, каб ня думаць пра растрэл, ня мучыцца, ён "лечыцца" альлаголем... Міхась думаў сказаць Данілаву, што частае "недомогание" прысьпешыць яго растрэл, але не сказаў, а падумаў пра сябе: "Дык і я-ж "много знаю" і мяне..."

Успомніўшы пра "сакрэт" Данілава і сваю съмерць, Міхась нечакана падумаў: "Ня дай, Божа!..". І перахрысьціўся. Аглянуўся Міхась, ці ня ўбачыў хто яго "матчыну спадчыну", і ажно скалануўся ад нечаканасці: за пару крокоў ад сябе ўбачыў сваю былую "ўхажорку" Галю Іванову... Даўненъка ён яе ня бачыў. Можа, год які, а то і болей. Галя, зъбеларушчаная расейка, вучылася на "Пазашкольным Аддзяленні" Белпэдтэхнікуму. На tym "Аддзяленні" вучыліся толькі камсамольцы і камсамолкі, якія па закан-

ЗЯНОН ПАЗНЯК
(акраверш)

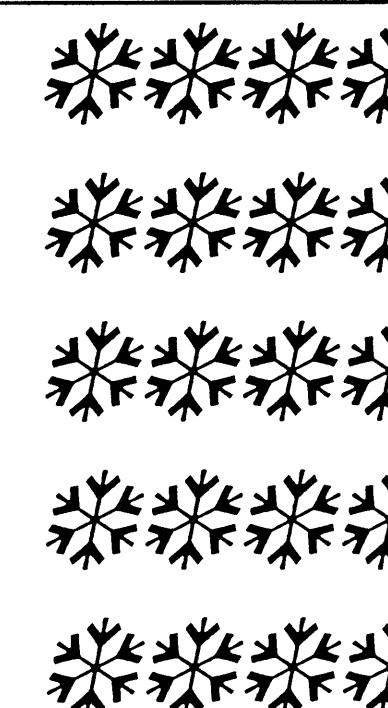
Зянон! Імя якога — як звон,
Які збуджае сон глухі, бы скон.
О, мужны рыцар! Гэта ён
Наш край абараняў здавён.

Пазньяк — імя, што на съязгах
Абуджаны ўздымае люд.
Зьдзейсьненіем высьпее працяг
Нястомных спроб пазбыцца пут..
Ягоны шлях — герояў сълед —
Касьцюшкаў зьдзейсьніць запавет.

СВЯТЛНА БАГДАНКЕВІЧ

Святлана Багданкевіч

чэньні тэхнікуму, ішлі працаваць "па камсамольскай лініі". Галя была прыгожая дзяўчына, прываблівая. А таму мела шмат кавалераў, падкіх на вусны... І Галя не шкадавала сваіх вуснаў... Паспытаў гарачых вуснаў і Міхась. "Паспытаў увечары ў кустох за съяною Тэхнікуму. Гэты "грэх" Міхася і Галі падгледзяў актывіст "пазашкольнік" Васіль Туміловіч і данёс дырэктару Южыку. Дырэктар выклікаў да сябе "праступнікаў" і папярэдзіў: "Яшчэ раз такое пачую, — павыключаю!.."

Галя не спалохалася пагрозы Южыка: падстаўляла вусны не Міхасю, а іншым. Міхась паставіў на Галі крыжык. А неўзабаве Галя кінула тэхнікум.

І вось спатканьне.

— Куды гэта ты так съпяшыш? — пачуў Міхась прыемны знаёны голас.

Перш за ўсё, добры дзень! — Міхась паціснуў Галіну цёплую руку і, каб не адказваць, куды ён съпяшыць, стаў "загаворваць зубы": — Даўно я цябе ня бачу, Галя. Дзе ты запрапасцілася, калі не сакрэт?

— Мой сакрэт не такі паважны, як твой. Я працую ў Доме Ўраду, у пашпартным стале. А ты працуеш у Доме на вуліцы Урыцкага...

— А адкуль ты ўзяла такія весткі?

— Із свайго вакна. Я жыву недалёка ад таго Дому, куды ты забегаеш, аглядаючыся... Ня бойся, гэта застанецца паміж намі. Калі я табе спатрэблюся, загляні ў дом нумар 13, на Урыцкага. — І Галя, не сказаўши "да пабачаньня", пабегла праз Савецкую да

Дому Ўраду.

Міхась правёў стройную Галю суцесным позіркам: "Калісці гладзіў рукою туу стройнасьць" — падумаў Міхась і паспяшыў у ГПУ.

Алеся ў гэты час нэрвова кроцыла па пакойчыку, часта паглядала ў вакно. Клуні ляжалі каля дзьвярэй. Пералічыла гроши. Налічыла чатыры сотні рублёў. "На першым часе хопіць, а там бачна будзе". — Паклала гроши ў чумаданчык і ізноў паглядзела ў вакно. Там, на вуліцы, ехала якаясь чорная машына і затрымалася насупраць вакна. Алеся ажно схамянулася чамусьці. Можа таму, што машына падобная была да той, у якой везьлі на могілкі бацьку знаёмай студэнткі. Яшчэ болей зьдзівілася, калі ўбачыла Міхася, які вылазіў із машыны. У разгубленасьці прысела каля малое і стала яе тармашыць, ад чаго тая стала плацаць. Калі зъявіўся Міхась ашарашила яго пытаньнем: — Ты ў пахавальным бюро працуеш?

— Так Алеська, у пахавальным...

Гупавушным пахавальным...

— О, ты-ж ужо казаў... У мяне ўжо ўсё памуцілася ў галаве. Гэта той "воран", што?..

— Той самы, Алеська. Зъбрайся хутчэй, бо мне далі "ворана" на гадзіну.

У Алесі ня было што вельмі зьбіраць. Яны неўзабаве паехалі.

Прыціскаючи да грудзей Майю, Алеська думала адну і ту ю самую думку: "Ці прыме Сабіня "грэшную душу"?

(Працяг будзе)

Данчыку

Ёсьць на съвеце такія дзівосныя гукі,
Штоня вуши іх чуюць, а души.
Души тых, што ляжаць у здраньцьвеньні,
паснуўшы,

Ажываюць, пачуўшы
Не архангелаў трубы, ня грукі,
Тыя гукі — нібы жаўруковыя съпевы,
Веснавыя павевы.
Іх пачуўшы, зямля і вада ажыве,
Лёд — сплывае.

*
Нам бы разум калектыўны —
Збудавалі-б съветлы дом!
Ды ня можам мы, бо съпім мы
Калектыўным моцным сном.

Ці-ж адрозніць мы ня моўмеем
Друз — ад зоркі залатой?
Не ня ўмеем, бо хварэем
Калектыўнай сълепатой.

А чаму-ж не размаўляем
Мовай матчынай съятой?
Бо яе мы адмаўляем
Калектыўнай глухатой.

Калектыўна ймкнецца глупства
Здаць даброты ўсе свае.
Калектыўнае ҳалуйства
Стаць людзьмі нам не дae.

Дзесьці ёсьць людское брацтва,
Еднасьць мужная ў бядзе...
Калектыўнае-ж варяцтва
У калектыўнае жабрацтва
Хутка ўсіх нас павядзе.

*
Што значыць — жыць?
Людзям дапамагаць? Служыць?
Шукаць? Чакаць? Цярпець?
Ці — пець?
Любіць? Ствараць? Рабіць?
Ці — біць?
Змагацца? Ваяваць?
Ці — дараваць?
Даваць? Дарыць? Ахвяраваць?
Ці — здабываць?
Ствараць? Будаваць? Мацнець?
І ўрэшце — мець?
Ці — разумець?

*
Як быць з людзьмі, як жыць сярод людзей
У патаэмнай, змушанай нязгодзе?
Каб гучны голас, ды каб кryкнуць: "Годзе!
Мне сорамна ад ваших слоў і дзей!"

Ці мацавацца вераю жывой
У розумаў і сэрцаў паляпшэнье,
Ці мець адно ў цярпеньні суцяшэнье,
Ці мець адно ў цярпеньні суцяшэнье —
Нябёсі, што заўжды над галавой?

*
Яшчэ далёка съпеў самотны
Здраньцелых дрэў пад ветру съвіст,
А ўжо мне ў чэрвень бесклапотны
Прыслала восень жоўты ліст.
Яшчэ ў разгары баліваньне
У лета пышнага ў гасціях,
Але шапоча мне пасланьне,
Што ўжо туманіца абсяг.
Іржа кранае рай зялёны...
І ўсьведамляю незнарок,
Што ўжо мяне у край замглёны
Вязе расквечаны вазок.

*
Цёплых, сонечных дён у мяне
хіба многа?
Дачакаўшыся лета пахмурнага краю,
Як лісткі з каляндарыка адрыўнога,
Іх ад сэрца свайго
адрываю.

Вось апошні зъляцеў —
і закончана съвіта.
Хустка цёплая, плашч...
Зноў імжыцца дарога.
Не шкадуй-жа мяне, не глядзі вінавата —
Цёплых, сонечных дзён —
Хіба многа?

На хлебам адзіным

"Ад гэтага верша каўбасы ды мяса ў крамах не дававіца"
(Паводле папулярнага выказваньня).

Наказана нам небам
Жыць не адзіным хлебам.
Дык-жа і ня хлеб адзіны,
Шаноўныя, ядзім мы!
На голад наракаем,
А хлеба не шукаем —
Адно давай нам мяса,

Ды наразай каўбасы!
Нашто і хлеб духоўны!
Абы жывот быў поўны!
І ўжо гатовы часам
Мы жыць адзіним... мясам.
(А мяса есьці — шкодна
І невысакародна).

*** ТРЫ КРЫНІЦЫ *** Яўген Скварчэўскі (Апавяданне)

Съцяжынка ў яр. Круты пагорак. Спуск. А там ў лазьняку — крыніца.

Звычайнае відовішча, і як усё даступна, праста: прыпаў ніцма да шаўкавістай муравы, убачыў, як у лютэрку, свой твар, напіўся ўдосталь прахаладнай гаючай вадзіцы; падбадзёрыўся, падсілкаваўся, і ў рэшце-рэшт, надзвычайна задаволены і вельмі ўдзячны не вядома каму рушыў далей... Ці ня так бывала амаль што з кожным з нас у часы адпачынку альбо вандраваньня? Але — стоп. Прыпынімся на хвіліну, добры чалавек, пачакай крыху. Затрымайся ля гасціннай крынічкі сваёй, прысядзь на бервянцо ці які валун побач з ёй, і ў думках запытай сябе: адкуль усё гэта харство, што ў зацені вербаў і крушынніка, і каму-ж тут асабіста ты павінен быць ўдзячным, і хто па сутнасьці, канкрэтна выратаваў цябе на той выпадак ад вялікай стомы, моцнай смагі і нявыноснай съпякоты. Задумайся, прыціхні, прыслушайся ўважліва да звонкага журчэнья срабрыстага ручайка; з дзіцячай цікавасцю ласкова прыгледзься да таго, як на самым дне яе, крынічкі, зълёгку ўзылятаюць, павольна апускаюцца і ледзь прыкметна варушацца, нібы жывыя, маленькія пясчынкі, каменъчкі, дробныя кавалачки драўніны і абвугленыя часам невялічкія карэнъчкі расьлін, быццам якога таямнічага варыва з чароўных лекавых зельляў; пасядзі, палюбуйся нястомнай працай маленькага беларускага гейзера з яго руплівым звонкім ручайком, і... не, гэта табе не здалося... вось ён — Цуд!.. Вось яно — Дзіва!

— Каму-ж яшчэ, калі не самому сабе ты павінен быць ўдзячным, любы чалавеча? У ціхім шэлясьце дрэў, лёгкім шэпаце травы, кустоў, жукоў і матылькоў неўзабаве абавязкова пачуеш ты чыйсьці голас.

Не бянятэжся, то голас жывой крыніцы. І як-бы гэта не паходзіла на казку, у нашым реальным жыцці на самой справе ўсё так яно і ёсьць. Пасядзі, паразважай сам на сам, чалавек, і цябе ўжо ніколі нязьдзівіць, калі праз думкі свае ты зноў пачуеш мілагучнае: "Вось дзякаваць табе, і я жыву". — Шчыра

признаецца крыніца і тут-жа зычліва дадасць: — прыходзь яшчэ! Заўсёды пачастую сваёй чыстай вадзіцай!

Шмат крыніц за сваё жыцьцё даводзіцца пабачыць чалавеку, і калі ўспомніць пра кожную з іх, то зусім ня цяжка будзе заўважыць, як неразрыўна звязаны жыцьці крыніц з жыцьцямі людзей; і як на зъдзіўленыне сходны і нават неверагодна падобны лёс людзей з лёсамі і долей крыніц. Як вядома, спакон вякоў чалавек заўсёды стараўся пасяліцца там, дзе была вада і, мабыць, не заўсёды задумваўся аб tym, а адкуль-ж яна ўзялася. Чалавек красамоўна назваў рэкі "воднымі артэрыямі", свае родныя мясціны "краем блакітных азёраў" і, бадай, што мала калі задумваўся над tym, што ні з чаго іншага, а як толькі менавіта з маленькага, парой нават на выгляд зусім кволага ручайка-крынічкі пачынаюцца і паступова набіраюць моц магутныя рэкі, а на тых-ж нябачных і незвлічоных па колькасці падводных гейзерах па сутнасьці і тримаюцца амаль што ўсе малыя і вялікія азёры. Ды калі наогул уважліва прасачыць за tym, як уладжаны съвет, дык зусім ня цяжка прыйсьці да высновы, што ўсё жывое на зямлі па сутнасьці бярэ свой пачатак з жыватворчых крыніц. Ну што ў параўнаньні з глыбокім і неабсяжным для вока возерам, маленькая, ледзь прыкметная пад дрэвам ці кустом, крынічка?.. "Край блакітных", а пра крыніцы, як кажуць, ні гугу. Ну што асабліва зъдзіўляцца? Які мае быць, словам, як і водзіца ў людзей, калі цудоўным домам ганацца ня тая, што пабудавалі, а тая, што засяліліся і хто жыве... Як вядома, ня будзь крыніц, была-б пустыня. А ня было-б болот і рэк, то не расьлі-б і лясы, і лугі, і сенажаці, як гэта і здарылася ў некалі маляўнічых і нязвычайных па прыгажосці мясцінах майго дзяцінства.

Першае знаёмства ў мяне з крыніцай, як і належыць таму быць, адбылося ў вёсцы. Зразумела, шмат гадоў прайшло з таго часу, але дасюль, як наяву мне добра помніцца: адноса невялічкая нізіна ля ракі Ушы, што на Чэрвеньшчыне; вільготнае, нягледзячы

на съпякотны сонечны дзень, паветра; буйныя духмяныя, крыху з дурманам, сакавітыя травы, месцамі сярод некоторых велічна ўзвышаюцца разліпістыя кусты балотнага цыбульніка. Паабапал дрыгвы — ня высокія алешыны, непralазны хмызьняк. Мы — хлапчукі. Усё нас асабліва надта цікавіць, і мы вельмі ва ўсім дасыцінныя. У нас таксама свайго роду — пакарэнъне балот. Босья ногі з купіны на купіну спачатку пералятаюць спрытна, лёгка, але часам багна вакол злосна пышыць, бульбоча, бурболіць, съвішча, кохкае. Далей, далей. Зямля разам з травой пачынае ўсё больш дыхаць, гойдацца, прасядаць. Лыткі з патрэсканай скурай ног намакаюць, так званыя "цыпачкі", агнём гараци. А халоднай гаці — па целу дрыжыкі. А хутка — і страш-кавата. Думкі, як маланкі. Асабліва жаху надае тое, што неяк нядаўна ў багну ўвалілася карова, якую з дапамогай усялякіх там лейцаў, пастронкаў, вяровак — засела так, што толькі мыза з рагамі тырчэла, акалела і ўжо не мычала — ледзь выцягнулі. Непрыемныя успаміны, але апрача таго, нехта-ж некалі яшчэ пужаў і балотнымі чэрцямі. Але-ж, неяк спрабуеш крыху супакоіць і суцешыць сябе, як правіла, больш унаучы арудуюць, а тут — дзень. І калі тое бярэцца пад сумнёў, маўляў, бабулькіны байкі, то успаміны пра чорных бліскучых вужоў і шэрых гадзюк, якіх сваімі вачымі неаднойчы бачыў, ужо ня казкі, і цела ахоплівае трасца... І хто-б спытаў, ну што ты там пакінуў? Але-ж адкуль тая ўпартасць!... Цікава-ж. Лезу да крыніцы. Праўда, не адзін. З сябрамі, разам весялей. Хто як пераскокваем з купіны на купіну. Дрыжыкі, але — нічога. Уперад! А то-ж — сорам. Усё больш і больш цяпер ужо крыху замшэлія купіны амаль што ўжо зусім не гойдаюцца, а толькі хутка прысядаюць і імгненна хаваюцца з кунатай сваёй шапкай-асакой у жоўта-зялёной балотнай ціне. І кожны раз, пакуль вада гучна цвіркае і фантаніць між пальцаў, усё цела бесперапынна хістаецца, а рукі, падобна крылам птушкі, расстаўлена балансуюць у паветры і ўсё бездапаможна шукаюць як-бы то за што ўчапіцца; калі паблізу ўжо няма ані ніякай лазіны ці хоць так якога нават зусім ненадзейнага ствала балотнага цыбульніка, цела чамусыці абавязкова нахіляецца к прорве, і

ты вось-вось, здаецца, так і каўзанешся, і бунешиш я ўе чаротную бездань. А што тады плануеш ужо загадзя ты? А што тады — тут-жа гатова рашэнне. Лажыся сабе на бруха, і паўзі, як той вужака, пад дружны рогат сяб-роў, як кажуць, па-пластунску, а потым чырвоны əд сораму і брудны əд гнільля выбірайся на сушу. А дзе-ж ты дзенешся? Забудзеш і пра гадзюкі... Папаўзеш,, Але гэта толькі звычайнай перасцярога, на справе нічога падобнага не здараецца, ужо яўна чуецца як недзе пераліваецца ціха вада, і гэта прыдае больш спрыту, натхненія і ўпэўненасці, як души, целу і нагам, так і ўсім тваім дзеянням.

Вабіць крыніца. Усё званчэй журчыць. Бач, як лоўка схавалася ў густой траве. Паспрабуй знайсьці. Надзейна затаілася пад мяккім дзернем з шурпатымі карэнінямі лілеі, прыкрытымі шырокаполым з доўгім цаўём лісьцем. І вось нарэшце, ужо блізка, там, недзе ўперадзе, быццам срэбрам буйных пятакоў лускі рыбіны, нешта асьляпляльна бліснула, і варта было ступіць крок — ідзеш, як па якой панцырнай сетцы батута — і ўсё імгненна зьнікла, і толькі ўжо недзе другі руплівы ручаёк сваім ужо больш моцным, але ўжо значна спакайнейшим разважліва-памяркоўным тонам, падобным на незадаволеннае бурчанье, па-ранейшаму зноў нагадвае пра яе існаваньне...

Вось менавіта такой, зьнешне нават крыху і нязграбнай здалёк, але зблізу дужа прыгожай, недатыкальнай і далікатнай, засталася назаўсёды ў маіх успамінах першая ў дзяцінстве і ў жыцьці крыніца. Так і стаіць яна дасюль перад маімі вачама ў сваёй раскошнай зялёнай шалі з увішным роем над ёй, быццам павісшых і віхлявых рознакаляровых стракоз. Тады яна ўяўлялася мне як нейкая жывая, поўная невыразна загадкавай і нават вельмі небяспечнай чароўнай сілы, таямнічая істота. Тады я, малы хлапец, нават і падумаць ня мог аб tym, якой крайне бездапаможнай і нават зусім безбароннай была яна ў сваім жыцьці разам з яе і шчыльнымі непраходнымі амаль што лазьнікамі, і густым непраглядным чаротам, і наагул, — з ўсім сваім страшнным да жаху з яго

небясьпечнай дрыгвой, жоўта-зялёным, чорным у прорвах, імхой, чырвоным увосень журавінным балотам.

Эх!.. Што і казаць, калі няма чаго казаць... Цяпер, на вялікі жаль, пры апісаныні той цудоўнай, невыразна маляўнічай, мілай сэрцу роднай мясьціны, як кажуць мастакі, з натуры, ужо асабліва не затрымаешся па той простай прычыне, што больш нама чаго там апісаць... Сумна... Цяпер ужо тое некалі вельмі прыгожае месца зусім і не пазнаць. І час, і злыя людзі зрабілі сваю брудную справу. Пагаспадарылі, папрацавалі, як яны казалі, на славу. І вось — ці то пейзаж, ці то карціна?! Дрыгва правалілася, зямля акамянела. Травы пасохлі, сівец нават не расьце. Пышныя некалі купіны, падобныя на мяkkія, быццам напоўненыя прыемнымі пахамі кветак, падушкі, прыкметна ўсохліся і самі па сабе пераўтварыліся ў тугія каржакаватыя, крута зьбітыя з глею, жорсткія валуны. Водыра траў няма і ў паміне. Адным словам, журботны від і праста немагчыма ўсё гэта бачыць, псыхалагічна ўсё спакойна ўспрымаць. Ні трэляў салаўя з кустоў, ні напеўнага ляманту жабаў з балота. Ні траў, ні лесу, ні пралескаў. Вёска, — як сярод пустога стэпу аул. Адно, што толькі сусылікаў і іх сывісту не хапае. Вакол — адна пустэча. Такая вось дзіўная, сухая і даволі непрываблівая сваім шэрым выглядам атрымалася, так бы мовіць, замалёўка. Што-ж тычицца крыніцы, то той — як-бы і не існавала. Ну што-ж тут зноў-такі казаць? Былы прыгожасці, зразумела, ня вернеш, а застаецца адно: усё гэта дзікае варварства — злачынства — як паслья стыхійнага страшэннага бедства, што называецца, сьпісаць на нейкіх там міліярата-раў і на нейкія там, так бы мовіць, так званыя "ошибки прошлого". Але ці-ж не будзе гэта абраязай Прыродзе?.. А яна помесьціць умее.

Словам, пакутлівы лёс быў у маёй першай крыніцы, пакуль з зямлі пад ёй і нават ва ўсёй акрузе людзі прагна высмоктвалі апошняя сокі... Хацелі больш збожжа, а ледзь не дачакаліся саранчы і

сусылікаў. Такі вынік, і такі ўвогуле атрымаўся разылік за нядбайнасць... Але ня меньш пакутлівы, а дакладней сказаць зьдзекліва нават пакутлівы лёс напаткаў і другую, калі можна так назваць, маю крыніцу. Хацелася-б толькі папярэдзіць, што гэта зъява, ці то гісторыя, зусім не з далёкага мінулага, і спасылацца ў дадзеным выпадку на так званыя "ошибки прошлого" тут ужо немагчыма. Тым больш, у адрозненіи ад першай, мала каму вядомай вясковай крыніцы, гэта — нават, так бы мовіць, па прапісцы — сталічная. Добра ці дрэнна гэта, цяжка зразумець, але як высьветлілася, доля і ў той, і ў гэтай атрымалася адноўлькава трагічны. Да таго-ж варта дадаць і яшчэ адну, на мой погляд, даволі немалаважную акалічнасць, якая заключаецца ў тым, што калі першая крыніца закончыла сваё жыцьцё неяк ціха, гаротна, а магчыма, нават амаль ні кім і незаўважанай, то гэта, сталічная, калі-ж і таксама зусім няявіна і без аbaraонна, то ва ўсякім разе можна сказаць, літаральна ўчора і амаль што на вачах у двух мільённага горада. Калі быць яшчэ больш дакладным, то здарылася гэта сумная падзея ў прыгарадзе вёскі Весьнінка, што — ў Драздах. Жыла крыніца. Струменілася з-пад зямлі ля голага касагора. На выгляд была яна ня вельмі прыгожая, а чыстай вадой, бадай, як і ўсе крыніцы, славілася. Так-так, менавіта, славілася, бо да крыніцы той прыходзілі і ня толькі мясцовыя жыхары і гараджане, але і людзі, якія прыяжджалі на адпачынак і з далёкіх краёў. Ну вось напрыклад, па расказу аднаго нашага скульптара мне стала вядома, з якім задавальненінем ля крыніцы пабывалі ў свой час мастакі і скульптары з Арменіі. Тады прыехалі яны ў Менск па запрашэнню беларускіх мастакоў. Зразумела, у час іх знаходжання ў горадзе былі экспкурсіі, розныя сустрэчы, банкеты, маёўкі з выездам за горад на эцюды, а то і праста так, каб адпачыць і пагутарыць з калегамі за чаркай. І вось атрымалася так, што нейкім чынам госьці з гарачага Поўдня пабывалі; ля той крыніцы ў Драздах. Як тое мае быць, з вялікім

задавальненінем і канешне асаблівай цікавасцю адведалі крынічнай вадзіцы, галантна выкасалі за тое сваю шчырую ўдзячнасць, пакланіліся таму незвычайнаму месту, і на гэтым усё скочылася... Прайшоў нейкі час, так расказваў далей скульптар, настала пара па дамоўленнасці і беларусам пабываць гасцямі ў Арменіі. Усе вельмі, вядома, турбаваліся і асабліва ў адносінах пытаньня падарункаў і пачастункаў сваім сябрам. Маўляў, як-же так, да нас тыя з славутым армянскім канъяком, а мы што-ж, лыкам шытыя, ці ўжо такія бедныя альбо скupыя. Зразумела, хутка дадумаліся — да "Белавежскай", "Зуброўкі", а на ўсякі выпадак, нават перастрахаваліся і самым каштоўным канъяком... і як нам было не па сабе, прадаўжаў, як-бы рэзка памяняўшы тэму, скульптар, калі на выстаўленную намі батарэю неверагодна дарагіх напіткаў, мы нечакана пачулі з наўнай шчырасцю сказанае адным прадстаўніком армянскага выяўленчага мастацтва, адно маленькае пажаданьне. "як-бы было хораша, — прамовіў той, — каб ва ўсіх гэтих бутылках вы прывезлі вашай цудоўнай крынічнай вадзіцы". Ці ёсьць неабходнасць казаць, як усе былі разам зъянтэжаны і эмацыянальна ўзрушаны, на першы погляд, такой нячуванай бес tactoўнасцю і непадобнай фанабарыстасцю, але варта зазначыць тое, што праз некалькі дзён жыцьця ў невыноснай духацішчы і гарачыні паўднёвага лета, калі на кожным кроку можна было купіць колькі хочаш віна, гарэлкі, канъякоў, папіць незраразумелага смаку квасу, сітра і розных салёных мінеральных вод, то ім, як tym-ja армянам, таксама чамусці хутка ўспомнілася халодная вадзіца з крыніцы ў Драздах...

Як ужо ня цяжка зразумець, гэта адбылося ў яшчэ пароўнальна зусім недалёкім мінуlyм. Тады крыніца яшчэ жыла сваім поўным жыцьцём, але як ужо аб tym гаварылася, з ёй здарылася бяда, і гэтай крыніцы ўжо больш таксама няма.

А ўсё адбылося так. Яшчэ па-за мінуlyм летам, асабліва ў сіпякотныя дні, папіць вады да яе часта прыходзілі

рыбакі і ўсе тыя адпачываючыя ў Драздах людзі, каторыя ведалі пра ту крыніцу. А што тычицца мінулага лета, то крыніцы ўжо ня было. "І сапраўды, — зьдзіўляліся людзі, — як скрэз зямлю правалілася крынічка..."

Была для людзей заўсёды сівежая вадзіца, і — няма. Толькі адны рыбакі і ведалі, каго тут за гэтае злачынства трэба асабіста праклінаць. І пракліналі... А справа была ў тым, што непадалёку ад той крынічкі нейкі ці то будаўнічы, ці то міліяратыўны трэст вёў земляныя работы. Калі ў зямлі пракладвалі будаўнікі двухметровага дыяметра бетонны калектар. Крыніца са сваім бясконцым патокам грунтовых вод ім вельмі перашкаджала. Вось, каб пазбавіцца ад плыўвону, і было прынята рашэнне: струмень неўтаймаванай крыніцы проста ўзяць у сталістыя трубы, і такім чынам, вышэйшай якасці пітная вада крыштальна чыстай крыніцы раптона апынулася ў палоне і прастай наводкай пацякла ў брудны паток з нечыстотамі каналізацыі горада. Вось так, як бачым, усё атрымалася да бязглузьдзіцы лёгка і прости... і дзіву асабліва давацца тут ня трэба. А як-же магло быць інакш? Ці-ж ня цяжка зразумець, калі чорную справу ту ю рабілі па сутнасці — чужая людзі. Аднак, што зробіш, ці-ж толькі тут — без Гаспадара?..

— Да такога ідывятызму, — з вялікім абурэннем неяк нядаўна заўважыў адзін з рыбакоў, — у былья часы не дадумаўся-б нават што ні на ёсьць самы дурны пан.

— Ого! — заўважыў тут другі. — Той-бы яшчэ ля крыніцы загадаў-бы сваім дарадчыкам ці прыслузе з парабкамі паставіць хрысьціянскі крыж: наказаў-бы, абавязкава павесіць на яго саматканы рушнік і сам-бы ўважліва сачыў-бы за tym, каб той быў заўсёды белы.

— Мы п'ем ваду з хлоркай, — разьюшана абурыўся трэці, — а тут... Ну і ёлупень, ну і бязъмен!.. Дзе-ж толькі той тумак гадаваўся!... Гэта-ж такая знявага да людзей,... да прыроды!.. І вось-же такі

дундук недзе там яшчэ і кіруе?!...
Шмат, як кажуць, моцных слоў
прагучала у той момант, але, калі
неўзабаве гаворка між імі павялася яшчэ
аб адной крыніцы, галасы рыбакоў
прыкметна памягчэлі. То была размова
пра яшчэ адну драздоўскую крыніцу, ну
— а для мяне, будзем лічыць, трэцяй.
Знаходзіцца яна ля самай магістралі і
трэба сказаць, што ў парунанні з
папярэднім, лёс гэтай крыніцы нават
шчасльівы. А было так. Быццам-бы і
сапраўды пачуўшы галасы тых рыбакоў,

неяк да крыніцы прыйшлі вернікі,
устанавілі ля яе моцны драўляны крыж,
на якім — абрэзок, і вось цяпер тое места
ля крыніцы — як святое. Піце на здароўе
добрую вадзіцу, людзі!..

І калі падыходзіш да гэтай прыгожай
крыніцы, то нельга ўтрымацца ад таго,
каб шчыра не падзякаваць тых цудоўных
людзей і ў думках не выказаць ім свае
найлепшыя пажаданьні. Са шчырай
падзякай да Вас, шаноўныя, і я.

24. 12. 1992 г. — рук.
04. 01. 1993 г. — нап.

г. Менск

Мая Беларусь

Спадчына, гасцінна сяброў сустракае,
Народ Беларусі па добрай той звычы.І прымаўка шчырая, ёсьць тут такая:
"Сядайце, браточки, ня трэба журыцца!"...

Прыпомнім былое. Той змрочнай часіне
Ніколі, ніколі ўжо не вярнуцца.
Ад мірнае працы квітнее краіна,
Галіны ў садзе ад яблыкаў гнуцца.

І, быццам, зялёным паркаlem засланы
Лугі Беларусі, лясы, сенажаці,
Тут з крапелек шчасльца палотны сатканы
Аб дружбе людзей іх духоўным багацці.

О, Менск! О, цудоўная наша сталіца!
Ты узводзіш да неба дамы і палацы...
Народ беларускі твой ганарыцца, —
Метро ды праспект... Ну як не зъдзіўцца!

Мая Беларусы! Дарагая старонка,
Ты будзіш дзівоснае, зорнае раньне
Шчасльіва працаю, песняю звонкай,
Сваёй прыгажосьцю, буслоў клякатаньнем.

Бярозка ля плоту і Gronkі рабіны,
І статак на пашы, і водар палёу,
Усё гэта — наша з табою Радзіма,
Зямля наших прадзедаў, дзедаў, бацькоў.

Шэсцьня

Нас песня заўжды акрыляла,
Свяціла, як сонца надзеі.
І, быццам, паэты Купала
І Колас на нас паглядзелі.

Іх голас уладна паклікаў
Да гэтых цяністых бароў,
Дзе песня ніколі ня зынікне,
Ня змоўкне у сэрцах сяброў.

неяк да крыніцы прыйшлі вернікі,
устанавілі ля яе моцны драўляны крыж,
на якім — абрэзок, і вось цяпер тое места
ля крыніцы — як святое. Піце на здароўе
добрую вадзіцу, людзі!..

І калі падыходзіш да гэтай прыгожай
крыніцы, то нельга ўтрымацца ад таго,
каб шчыра не падзякаваць тых цудоўных
людзей і ў думках не выказаць ім свае
найлепшыя пажаданьні. Са шчырай
падзякай да Вас, шаноўныя, і я.

24. 12. 1992 г. — рук.
04. 01. 1993 г. — нап.

г. Менск

Яўген Карпуць

Бо гэтыя песні аб міры,
Аб працы і шчасльі людзей
Ляціць у неабсяжныя шыры,
Няма перашкод ім нідзе.

Народ наш на песні багаты.
Глыбокі паклон песняру!
Без песні свята — ня свята.
Спявай-жа, мая Беларусы!

Успаміны

Ледзь толькі першы промень сонца задрыжыць, —
Пастух зганяе статак,
А мы, бывала, па сцяжынцы ўжо бяжым,
Туды, дзе косіць тата.

Тут кожны камень — быццам радасны ўспамін, —
Мы з траў зьбівалі росы,
Рабілі першы крок з табою ў жыцьці —
Барозны ды пракосы.

Як мы калісі расстанемся, браток,
Бялявы мой, кірпаты,
Прыйду сюды адзін у той стары лясок
Прыцішаны, калматы.

Прыйду адзін і буду разважаць цішком,
А ветрык як павее,
Дык думкі будуць віцца ланцужком,
А сэрца аж замле.

Бацькаўшчына

Родны дом: тут маці кросны ткала,
Бацька-ж цэпам жыта малаци,
Тут пяшчотна сонейка ласкала
Кут зямлі — той, што мяне ўзрасціў.

Тут грабільна я сціскаў рукамі,
Усыміхаўся, гледзячы ўдаль,
Словы развітаныя чуў ад мамы;
"Хай-жа аbmіне цябе бядай"...

Бунь той лес і поле, залатое,
І сцяжынка, што вядзе у сад.
Хоць адночы глянуць-бы на тое,
Што ужо ня вернецца назад.

Хутар

Не чакай зімы ці лета, —
Едзь хутчэй на хутар гэты,
Тут табе яшчэ ў ахвоту
Нават знайдзеца работа.

Як вясной прыедзеш раньняй —
Будзе смачнае сьняданыне,
А паможаш садзіць грады —
Маці з бацькам будуць рады.

Калі-ж ты прыедзеш летам —
Будзе мёд, сыр і катлеты.
Тут зязолечку пачуеш
Ды на сене заначуеш.

Грыбы будуць на абедзее,
Калі восенњню прыедзеш.
Сыпіліш хвою ці бярозу —
Будзе цёпла і ў марозы.

А зімой тут вельмі ўдала
Бацька іграе на цымбалах,
То заходзь хутчэй у домік
Ды бяры ў руکі гармонік.

На стале тут будзе чарка,
У верашчаци плаваць скварка.
Не чакай зімы ці лета,
Едзь хутчэй на хутар гэты!

Маці

Ты дарыла песні нам і казкі.
У адказ — вось вершыка радкі.
Славіліся шчырасцю і ласкай
Нашыя матулі на-вякі.

Помню як з сярпом хадзіла ў поле, —
За табою беглі малышы...
Для сваіх сыноў ты ткала долю,
Седзячы за кроснамі ў цішы.

Хоць маё дзяцінства так няблізка,
Але ў мроях да яго лячу,
Каб у дому ля старой калыскі
Мову, песню і голас твой пачуць.

Сустракай, любімая матуля,
Сына з вандраваныя сустракай,
Накукуе нам яшчэ зязюля
Не адну вясну і цёплы май.

Буду на мурожнай сенажаці
Раніцою я касіць траву

У паклоне перад сваёй маці
Нізка апускаю галаву.

Стайбцоўшчына

Сонца у водах Нёмана іграе
І бяжыць да Брэста магістраль.
Паглядзі, Стайбцоўшчына якая...
Песьня жаўрука нясецца ўдаль.

Тут лясы ўпіраюцца ў неба,
Срэбным горам звоніць сенажаць,
Пахне ў хатах беларускім хлебам
І прасторы, вокам не абняцы!

Пільнянская Рудня

Пільнянская Рудня — лясныя бары.
Пільнянская Рудня — сябры ды сябры.
За млынам старым там, дзе рэчка шуміць.
Буслоў клякатаныне ўдалечы ляціць.

Гайдаюцца вольна жытнёвия хвалі
І зноў адкрываюцца сьветлія далі.
Смалярня за вольхай на ўзгорку стаіць,
Сасна стогадовая быццам бы сьпіць.

Кароўкі на лузі і травы ў расе,
Шырокое поле ў дзіўнай красе.
І лаўка ля дому, бярозка і клён
Зьдзіўляюць і вабяць, як той медазвон.

Як тая крынічка, што зь лесу цячэ.
Як зайчык, ці вожык. А хто там яшчэ?
Мо буры па лесе блукае, ці лось?
Вавёрка арэаку шукае, і вось...

Лясьнік зь лесу выйшаў з сівой барадой,
Ідзе сенажацьцю, сцяжынкаю той,
Дзе пахнуць стагі, дзе лаза і рака.
Сустрэнеш на беразе тут рыбака.

Пільнянская Рудня — лясныя бары.
Пільнянская Рудня — мае вы сябры!
Да новай сустрэчы, паляны брусыніцы!
Да новай сустрэчы, Крыніца крыніці!

Дзякую

Дзякую хлебу, дзякую небу,
Ураджаю на палетках
І сцяжынкам, і дажджынкам,
Пчолкам, птушкам і кветкам!
Дзякую Богу, ветру, сонцу,
Што яны з намі сябруюць.
Бо заўжды цяпло і працу
Людзі любяць і шануюць.
Перад зборамі ў дарогу,
Калі ёсьць такі прымус, —
Помні слова: "Дзякую Богу!"
Няхай жыве Беларусы!"

Яблыня

Каля запусьцелага падмурка
Прыгажуня -яблыня цвіла,
Там, дзе аткryвалася з узгорка
Панарама роднага сяла.
Гнуща восеньню ад яблыкаў галінкі
І бягучь вясёлаю гурбой
Да яе і хлопчыкі, і дзяўчынкі,
І дарослыҳ цягнуць за сабой.
Так прыходзяць, ня дзеля ўраджаю, —
Яблыняў даволі ў садзе.
Кожны тут душой адпачывае,
А пясьняр тут песьню прапяе.
Шмат чаго мы трацім і знаходзім,
Важнай дасягаем вышыні,
Але зноў да яблыні прыходзім
Аддыхаць у гэтай цішыні.
А кругом падзеі ды падзеі, —
Ветры новыя над яблынай шумяць.
Толькі з непахіснаю надзеяй
Трэба прыгожасць aberагацы!

Шлях паэта

Прысьв. Максіму Багдановічу.
Свяціўся зоркаю Венерай
Над беларускаю зямлём.
Твой шлях напоўнены і верай,
І чалавечай цяплынёй.

Мудрэй персіцкага ўзора
Тварылі памяць і рука
Узор паэзіі. І ў творах
Мы бачым пана, мужыка...
Або зімовую дарогу,
Дзе цішыня і звон падкоў,
І радасць песьні, і трывогу,
Любоў і праца землякоў.
Асэнсаваць складанасць часу
І выбраць да свабоды шлях
Ты дапамог сваю працай.
...Шырокі крылаў быў размах.
Як з дубам тыя жалуды,
Ці з тваім імем васількі,
У вершах складных назаўжды
З Радзімай звязаны радкі.

Вяртаньне

Волат — дуб развесісты ля поля
І мяжа, парослая травой...
Быццам сон, ня вернецца ніколі
Час дзяянства, час далёкі той.

Абвестка

Летам 1995 году Беларуска-Амерыканскі Цэнтр ладзіў паездку па паўдзённа-заходній Беларусі. Быўшы ў Нясвіжы, падарожнікі наведалі каталіцкі фарны касцёл імя Божага Цела. Айцец др. Гэнрык Акалатовіч, паказаўшы нам гэты старажытны і вельмі прыгожы касцёл, звязнуўся да нас, каб дапамаглі ім купіць кампютар і прынтар. Сказаў, што ў паraphві знаходзіцца звыш боо дзяцей, і іхнія бацькі патрабуюць, каб іх дзеці вучылі Божую наўку на беларускай мове, бо цяпер усё друкуюцца на польскай мове.

Беларускі Грамадзкі Цэнтр згадзіўся ўзяць на сябе адказнасць, каб сабраць гроши і выслаць ім так неабходныя рэчы для беларускага адраджэння паміж каталікоў.

Усіх людзей добрай волі просім высылаць чекі на:

Belarusian-American Center
c/o George Naumczyk
284 Whitehead Ave.
South River, N.J. 08882

Але нас сцяжынчака прыводзіць
У сяло, да роднае зямлі,
Дзе бярозкі дружна карагодзяць
І буслы сваё гнядзо зывілі.
Ад вакзалу, ды ад шумных вуліц
Нас заўжды ратуе гэты дом,
Ён вясковай шчырасцю прытуліць,
Абагрэе нас сваім цяплом.
Добры ўспамін аб гэтай хаце,
Дзе клянок ля плоціку расьце
І стаіць на ганку наша маці,
Усё чакае — можа сын ідзе?
О! Сынок вяртаецца дадому,
Радасці вялікай ня ўніць.
Тут усё да дробязі знаёма,
Толькі час нам нельга затрымаць.
Ён такі няўрымсьлівы, імклівы
Вельмі часта разлучае нас
З родным домам, сябрам і любімай,
Але вось ён — і сустрэчы час.
Сын прысеў у покуці на лаву
Дакрануўся сэрцам да цымбал,
Шчыра заспіваў усім на славу
Песьню пра зямлю дзе вырасташ.
І ад гэтай песьні задуменнай,
Ад сустрэчы з домам і сялом
Стала сыну і бацькам прыемна.
Вось яно, вяртаньне і прышло.

Сустрэча

Дымок над комінам клубіўся,
Асеў стажок за хлявушком.
А я, як кажуць, зноў прыбіўся
Да роднай хаты з рукзаком.
Гальлём махалі мне прыветна
Бярозкі ў згодзе той лясной.
Клянок ля плоту непрыкметна
Зрабіў паклон мне галавой.
Я на парог ступіў нясымела
І не паверыў сам сабе,
Што наша хата пастарэла
У нейкай сцішнай журбе.
А вось яркай жаўціною
Спяшае лес і луг пакрыць.
Сяло маё, ну як з табою
Нам гэтым часам не пабыць?
Не, я на долю ня крыўдую,
Што з роднай хатай разъвяла,—
Прыеду ў госьці і пачую
Прырабны кліч свайго сяла.

***** “III ЛЁМА” *****
(Аповесць) ***** Сымон Шаўцоў

Баварскае сяло Форст заснавалася ў
даўнія часы на далёкіх
Паўднёва-Заходніх схілах Альпаў.

У Форст усяго толькі трыццць
гаспадарак-баўэраў. Баўэры больш усяго
займаюцца жывёлагадоўляй.

Перад вайною гаспадары мелі свае
сепаратары-цэнтрафугі і малая
маслабойні. Калі Гітлер распачаў вайну,
то баўэрам загадалі ўсё малако аддаваць
у "молкерай-казерай".

Цяпер, у час Другой сусветнай вайны, у
сёлах Паўдзённай Баварыі, як і па ўсёй
Нямеччыне, засталіся старыя, малая і
інваліды.

У Форст прымусова працујуць маладыя
мужчыны і жанчыны з меткай на грудзёх
"Ост" і "П". Гэтых людзей нахапалі, як
нявольнікаў, на заваяванай Польшчы,
Беларусі, Украіне і на заходніх раёнах
Расеі. Раней тут былі з меткай "Ф", а
таксама з жоўтай шасыціканцовай
звяздой на грудзях і на сьпіне. З меткай
"Ф" паслалі працаўцаў на фабрыкі, а
некаторых адпусцілі да Францыі.

З жоўтай звяздою — жыдоў — дзесь
выслалі на ліквідацыю: спаліць у печах.
Уся ўлада ў Форст цяпер была ў
"трумвірат", галоўным якога быў
"партай-геноссе" вясковы "фюрэр" Фрыц
Губер. Другім у "трумвірате" быў 65-
гадовы паліцай Эрык Шпіц. Трэйцім —
багаты фермер "партай-геноссе", што меў і
краму ў сяле — Вільгельм Бак.

Вясковы "фюрэр" кіраваў усім
жыхарамі сяла і наглядаў за старым
"фатэрам", каталіцкім ксяндзом тутэйшай
"кірхі".

Першымі з усходам сонца падымаліся
работнікі "Ост". Яны пачыналі цяжкую
працу з ачышчэнням кароўнікаў ад гною, а
потым дайлі кароў. Паслья "кафетрункен"
(з падсмажанага ячменю і аўса), з
лустачкай хлеба, намазанай павідлам,
праз якую можна бачыць сонца, пачыналі
работу пры доме альбо ў полі.

За гэтымі работнікамі пільна наглядалі
усе немцы, але асабліва вясковы "фюрэр"
Фрыц Губер і паліцай Эрык Шпіц.

Фрыц Губер штодзённа чатыры разы на

дзень падымаўся з бінаклем на верх
"кірхі" і аглядаў навакольле, дзе
працујуць нявольнікі. У час сьнеданія
глядзеў, каб не сядзелі больш як
пятнаццаць хвілін. У поўдзень ізноў
паглядаў у бінакль, ці ўсе дакладна а 12
гадзін селі на абед. Праз трыццць хвілін
мусіць паабедаць і падняцца на працу.
Яшчэ два разы падымаўся з бінаклем, каб
паглядзець, ці ўсе працујуць.

У вечары, калі гадзіннік на "кірсе"
адбіваў сем удараў, то гэта быў яго
апошні прагляд навакольля фермерскіх
палёў.

"Арбайт унд орднунг" — гэта быў яго
дэвіз і штодзённы клопат. Стары ксёндз ня
быў "партай-геноссе", але ў касцёле
паслья "імшы" ў святы і нядзелю
каталікам-баварцам рабіў кароткія
казаныні аб неабходнасці поўнай
адданасці на вернасць "фюрату"
Адольфу Гітлеру і "Фатэрлянду". Над
"фатарам" наглядаў вясковы "фюрэр"
Франц Губер, які ведаў, што

каталікі-баварцы ліцаць Адольфа
Гітлера няверуючым у Ісуса Хрыста, Сына
Божага. Бог Гітлера — "правідзенне" —
быў незразумелым веруючым каталіком.
Баварцы лічылі, што ўсе няшчасці на
вайне для нямецкіх войск ад таго, што
Гітлер ня верыць у Хрыста, Сына Божага.

З першых дзён вайны з Польшчай у 1939
годзе на Форст прыгналі ня толькі
нявольнікаў з літарай "П", але і
кавалерыйскіх коней. А з лета 1941 г.
прывезьлі сюды людзей з меткай "Ост".
Гэтых нявольнікаў стала тут больш у 1943
годзе. У пачатку ліпеня 1943 году
прывезьлі траіх дзяўчын і двух хлопцаў.
Да багацейшага фармера Віллі Бак далі
дзяўчат — Соню з Беларусі, Марту і Просю
з Украіны. Хлоца Міколу Шпака, беларуса,
далі да работы ў "молкерай-казэрай".
Паляка Янкоўскага — да вясковага
"фюрэра" Генрыха Губера.

У Віллі Бака ўжо працевала полька
Ядзя. Працевала ў яго і немец 36-гадовы
дурны Ганс Вебер. Ганс быў крэўны жонкі
Бака. Яго не ўзялі да войска, бо быў
касаногі і дурны. Да вайны Ганс жыў разам

з сваім малодшым братам на сваёй гаспадарцы. Яму, як дурному ад прыроды, не дазволілі жаніцца, каб не пладзіў сабе падобных. Законы Гітлера aberагалі "разумную-здаровую, нацыю, лепшую з усіх арыйскіх народаў". Нямецкая нацыя павінна кіраваць усімі народамі съвету.

Як забралі брата Ганса на вайну, то ўсю гаспадарку і самога Ганса зъ яго "оксам"-валом узяў да сябе Віллі Бак. Хату замкнулі на замок, а Ганс як "кнект" жыў і працеваў у свайго дзядзькі. Да сваіх хлявоў Віллі Бак перагнаў трох дойных каровы, шэсьць авечак і здаровага вала, які заўсёды быў у ярме, а зъ ім у рабоце заўсёды быў Ганс.

У "молкерай-казерай" ад пяці гадзін раніцы да 7 гадзін вечара ўсе дні тыдня цэлы год, у гумовых ботах, падпяразаны доўгім скуранным хвартухом, працеваў Мікола Шпак. Яго ўхапілі пры аблаве на базары ў Менску. Дапыталі, якую сувязь мае з партызанамі. Ніякай сувязі ён ня меў, але замкнулі яго ў вагоне з іншымі, налоўленымі, ды адправілі ў Нямеччыну. Пад наглядам кульгавага шэфа малачарні Іохіма Шустара Мікола працеваў ад цямна да цямна кожны дзень. Мікола Шпак у Менску ў школе вывучаў нямецкую мову і мог гутарыць, чытаць і пісаць па-нямецку. Вось яго і выкарыстоўваў Шустер, каб а 5-ай гадзіне адмыкаў малачарню, усё падрыхтаваў для прыёму малака, калі а 6-ай фармеры пачнуць прывозіць здаваць малако. Мікола прымаў каністары з малаком, важыў, колькі кілаграмаў прывёз кожны фармер, і запісваў у кніжку. Кульгавы Іохім Шустэр прыходзіў у "молкерай" а 7-ай гадзіне раніцы. Прыйходзілі сюды на працу жанчыны-немкі: удава Гертруда, сужэнца якой забілі пад Ленінградам, а другая Гельга, старая дзеўка гадоў пад сорак, брыдкая з твару, сутулая і шаплявая, з беднай сям'і.

Вайна зацягнулася. Трэба аддаваць ўсё на фронт. Рыхтуецца адкрыцьцё другога фронту. Амэрыка пастаўляе баявую тэхніку свайму хаўрусыніку Савецкаму Саюзу. Рускія робяць сваю найнавейшую зброю.

На ўсіх франтах немцы пачалі цярпець няўдачы. Пад Сталінградам ярмі ў 100 000 чалавек, пад камандаваньнем фельдмаршала Паўлюса трапіла ў акружэньне. Паўлюс здаўся у палон...

На Форст жыхары пачалі больш слухаць па радыё "нахрытен" з франтоў і "Сводку Соўінформ-Бюро". Лета, восень і зіма 1943 году на Форст былі напружаныя. "Партайгеноссе" гналі на працу ўсіх, а сабліва "Ост" і "П" — гэтых нявольнікаў.

У пачатку жніўня 1943 году на полі Вільгельма Бака жалі сярпамі пшаніцу трох дзяўчыны з меткай "Ост" і адна з меткай "П" — Ядзя, полька, ды дурны "кнект" Ганс Вебер.

Свайго вала Ганс Вебер паставіў на адпачынак. Віллі Бак даў у рукі серп і загадаў жаць пшаніцу. Ганс — моцны, росту сярэдняга, шырокі ў пляцах, з вялікімі ладонямі рук у зарубцаваных мазалёх. Гансу тлумачылі, што яго брат на вайне, а ён мусіць працеваць за сябе і за свайго брата. Казалі Гансу, што яго брат атрымае 25 гектараў зямлі "на Русьлянд" і ўся гаспадарка на Форст застанецца яму аднаму. И Ганс стараўся... Ён пайшоў на поле ды стаў поплеч з Соняй, заняў шырокі загон і спрытна жаў. Дзяўчата зьдзіўляліся яго спрытнай рабоце. Ён ішоў уперадзе ўсіх і пакрыквав: "люст, люст. Шнэль, шнэль, шнэль!"

— Халера яго бяры, не старайцесь, дзяўчата, — кажа Ядзя. — Гэты дурны хутка сам замучыцца і супакоіцца. Мы не на сваім працуем. Каб ім, гэтым нелюдзям, не спажыць гэтага. Нас мэнчаць на рабоце ад цямна да цямна, нават у съята і нядзелю. Прасіла адпусціць мяне ў нядзелю ў касцёл на адну гадзіну толькі памаліцца, то адказаў: "Гэты касцёл нямецкі і толькі для "фюр дойч" (для немцаў). Ты можаш у сваім памешканьні памаліцца". И гэты дурны Ганс гоніць.. Як вар'ят, і сам съпяшаецца. Па чалавечы слова ня можа вымавіць. Язык яго нейкі, съвінячы: ня можа вымавіць Соня, а Шоня...

— Ой, дзяўчаткі, як мне цяжка на душы. Нічога ня ведаю пра тату і маму ў Катавіцах. Маці была хворая, як мяне скапілі немцы... Мажліва, вайна

Історыя Ганса Вебера

неўзабаве скончыцца?

— Наш гаспадар засумаваў. Зрабіўся нэрвовы. Ходзіць пахмурны, ня тое, што два гады таму.

— Напэўна, у іх на фронце "шлехт" (кепска)?

— Нічога мы ня ведаем...

Полька Ядзя была старэйшая гадамі і разумела нямецкую мову. Яна прыслушоўвалася, пра што гутараць немцы паміж сабою, ды пераказвала дзяўчатам. Яны спалі ў адным пакоі: "Я, дзевачкі, бачыла ўчора ў вечары, як плакала, ажно галасіла, нашая праклятая гаспадыня. Віллі яе суцяшаў. Ці не забілі іхнага сына? Гаспадыня плакала і ўсё паўтарала: "Густаў, Густаў, мой сынок..."

— Няхай-бы іх ўсіх там перабілі... Няхай-бы кожная сям'я так галасіла, як гэтая па Густаву...

На Форст пачалі паяўляцца пакалечаныя салдаты. Ім забаранялася паяўляцца на вуліцы і апавядыць пра падзі на фронце.

Паліцай Эрык Шпіц разъяжджаў на матацыкле па вуліцы і за акоўціцу, пільна наглядаў за жыхарамі, а сабліва за "Остэрбайтарам". Часта ездзіў у Гарміш-Партэнкірхен. Там у шпіталі ляжаў яго сын, якому на фронце адарвала руку і нагу. Эрык Шпіц ні кому не казаў, што ён бачыў у шпіталі. Вяртаўся перастрашаны і маўклівы. Нават вясковому "фюрару" нічога не казаў, што яго сын ляжыць у шпіталі.

Лета 1943 году было гарачае ў паўдзённай Баварыі. Неабходна было съпяшацца з уборкай збожжа, каб не пераспела і не пачало асыпацца. Цягачы, трактары ды лепшия коні забралі на вайну. Зложаныя пад стрэхамі жняркі, касілкі сталі пакрывацца іржой. Старыя коні і вол Ганса Вебера былі ў штодзённай працы. У ход пайшлі сярпы і косы, якія даўно ня ўжываліся. Зараз ёсьць дармовая людзкая сіла — "Остарбайтары". Яны ўмеюць працеваць гэтымі прыладамі, няхай сабе і іржавымі. Гаспадары толькі пакрыквали: "шнэль, шнэль, русішэ швайнгунт, польнішэ фафлюхтар!.."

Сонца стала моцна прыпякаць. Жнейкі

абвязалі галовы белымі хустачкамі, рагамі сталі выціраць потны лоб і твар. Вось, дванаццаць удараў зрабіў гадзіннік на "кірсе". Соня кінула серп і стала саставляць снапы ў капу, каб зрабіць цену. Усе пакідалі сярпы, прыселі ў цяньку і пачалі "эссан" (есці) прынесянае гападаром Віллі Бакам. Ганс Вебер сеў асобна. Яму асобна прынеслы полуудзень ды шмат, бо ён еў, як яго вол.

— От дзевачкі, мая сярэдзіна баліць. Хоць-бы далі гадзінку адпачыць. За трыццаць хвілін трэба гэту "гамузу" праглынуць, каб яны ўсе апрауцянулі.

— Дзе ты, Соня, навучылася жаць? Ты-ж яшчэ такая маладая. Колькі табе гадоў? — пытае Ядзя.

— Мне восімнаццаты год пайшоў. Я ў калгасе абжынала тыя мясціны, дзе нельга было праехаць жняркай. А і мае рукі баліць. Гэта дурны Ганс не дае перадыхнуць, усё "шнэль" ды "шнэль"...

— А ты, Соня, не ганіся за ім. Хай ён сабе жне, хоць задушыцца. Скончым заўтра, а то і праз дзень. Не сваё жнем. Прыслай паразіт да нас гэтага брыдоту. Няхай з сваім бугаем гаўно на поля возіць...

— Прыгожая мясцовасць навакол, але ня має часу палюбавацца... Паглядзець, якія прыгожыя горы. Белая хмарка на іх вяршыне сядзіць... Нейкія скрынкі падвесаныя ў паветры... Я на іх пазірала ўчора. Стаяць нярухома...

— А ліха іх ведае, што там у іх такое...

— Не съпяшайся, ідыёта, — кажа Ядзя Гансу. — Ты-ж "кнект". Ён цябе эксплятуе, як і нас. — Пераказала гэта па-нямецку, але Ганс глухаваты, незразумеў, а ўсё-ж кажа: "Гаспадар загадаў, каб хутка жалі, бо могуць дажджы пачацца..."

— Няхай-бы ён пачаўся, — кажа Соня. — Стамілася, ледзь працую.

Прыйшоў Віллі Бак і забраў Ганса да іншай працы... Дзяўчата цяпер працеваляць павольна. Баліць рукі. Ломіць у съпіне. Галава кружыцца ад съпякоты. Вопратка прыліпае да потнага цела. Млявасць у ва ўсім целе...

Ганс забраў Бак дапамагаць Бацэку прывучаць каня цягача плуг. Конь ня можа цягнуць цяжкі плуг. Ён быў толькі

пад сядлом у польской кавалерыі, ніколі ня быў у вупражы. Вацэк адразу пазнаў, што гэты конь з Польшчы, і кажа гаспадару Фрыцу Губеру: "Конь слабы да гэтае працы. Ён ня можа цягнуць плуг, ці барану. Паглядзі, які ў яго тонкія ногі, малыя персыці, тонкая шыя ды галава малая. Ён надарвецца. Гэта-ж не ламавік.

— Ia, ia, фарфлюктэр фауль полен, ду унд дзіс пферд...

Вацэк пачаў валтузіцца з канём. Плуг усадзіў у зямлю ня глыбока. Конь ірвануў і затрымаўся, а потым падняўся надыбы і стаў кідацца ў бакі. Вацэк паклаў плуг на бок, нацягнуў лейцы, і конь застанавіўся.

— Конь ня прызычайены да гэтае працы ды ён ня мае сілы, — цівердзіць ізноў Вацэк гаспадару.

Прывялі Ганса Вебера і загадалі яму узяць за цугліаную аброць каня і вясьці. Вацэк ізноў паставіў плуг ня глыбока ды лейцамі паварушыў каня. Конь ірвануў з мейсца, ізноў узъняўся надыбы і ледзь ня ўскочыў на Ганса. Дужы Ганс затрымаў каня, але конь не жадаў цягнуць плуг, а кінуўся ў бок і пацягнуў за сабою Ганса. Вацэк парадзіў гаспадару паспрабаваць запрэгчы каня да бараны, лягчэйшай за плуг. Запрог, узъяўся за лейцы, а Ганс трymae за аброць. Ганс пацягнуў за цуглі, конь ірвануў ды ізноў застанавіўся. Вацэк перавярнуў барану зубамі ўгару і пашавяліў лейцамі. На гэты раз конь паймчайся, Ганс разам зь ім, але ў сваіх цяжкіх "гольцшue" спатыкнуўся, упаў і стаў баранаваць жыватом зямлю. Каб не трапіць пад барану, Ганс упусціці каня і адкаціўся... Конь цяжка захрап, на пысе выступіла pena...

— Хай конь супакоіцца. Сёньня ня трэба яго мучыць, — кажа Вацэк. — Для гэтага каня трэба меншыя плуг і барана. А найлепш было-б да яго прыставіць у вупраж другога каня. Тады і гэты зь ім прызычайца ды будзе працеваць.

Гаспадар паслушаў парады "полішэ фарфлюхта"...

Жнейкі мелі нагоду крыху адпачыць. Жалі вельмі павольна, калі Ганса забралі памагаць Вацэку. Але Ганс ізноў прыйшоў. Пшаніцу зжалі завідна і пайшлі рабіць у двары і даіць вечарам кароў.

Як сьцямнела, стомленыя нявольніцы прыйшлі ў свой пакой адпачываць, каб заўтра раненка ізноў пачынаць цяжка працеваць цэлы дзень.

— А ведаецце, дзвечакі, — прамовіла Ядзя, — Вацэку пагражаютъ вялікай карай. Ён мне казаў, што ўчора вечарам выйшаў на вуліцу падышаць сівежым паветрам. Ішла па вуліцы гэтая старая кляча -"правічка", што ёй пад сорак гадоў, а яна сядзіць у дзеўках. Вацэк кажа, што яна затрымалася каля яго і сказала "гутэнaben" ды штось пытала ў яго, але ён не зразумеў. На той момент пад'ехаў паліцай. Ён выскачыў ды да Вацэка. Стукнуў яго гумовай палкай. Вацэк не пасьпей уцячы. Паліцай пачаў на яго крычаць: "Полен швайн гунд"! Пагражаютъ аддаць у гестапо, дзе яго павесіць... бо ён з гэтай старой каргой меў... ведаецце, што... I на "правічку" крикнуў, што яе адправяць у канцлягер. Яна прмаўчала і пайшла па вуліцы.

— Няўжо Вацэк на яе палез-бы? — кажа Марта.

На яе ніякі нават сабака ня ўскочыць... Ён нават папісяць пагадзіцца, — зауважыла Ядзя. — Яе нават дурны Ганс не захоча. Ужо ўсе на Форст аб гэтым ведаюць. Я чула сёньня, як вашая гаспадыня жонцы іхняга вясковага "фюрара" казала, што яна пойдзе да доктара, няхай яе праверыць. Яна ніколі ня мела мужчыны: яна "правічка". Яна "аўслендару" сказала толькі: "Гутэнaben".

— Мажліва, усё абыдзеца толькі словамі, бо і Фрыц ня хоча страціць добрага працаўніка. Праўда, Вацэк баіцца паліцая, бо ўжо раней меў зь ім баду: паліцай набіў яго за тое, што не жадаў нашыванаць і насіць літарку "P"...

Віллі Бак павёў паказаць, дзе будуць заўтра жаць жыта. Загадаў зносіць снапы ў адно мейсца, каб адразу ўсё забраць на воз.

Жаць жыта прыйшоў і Ганс Вебер. Ён ізноў стаў поплеч Соні. Ён заняў сабе шырокі загон і сьпяшыацца, сапе, як кавальскі мех...

— Не сьпяшайся так, вар'ят, — кажа Ядзя, пазіраючи на Ганса. — Тут скончым, табе і нам загадае гаспадар у другім месцы. Ты-ж у яго "кнехт". Ён цябе экспляятуе, як і нас. — Так сказала Ядзя і па-німецкі.

— Ia, ia... Шнэль, шнэль!.. Мус эндэ дзіэз гойтэ...

— Каб цябе пярун забіў "шнэль"!.. Такога й на вайну не забралі ідыёта...

Як селі на 15 хвілін на адпачынак, Ганс сеў бліжэй Соні...

— Што гэты дурны пытае цябе?

— А я не разумею яго. Ядзя запытала ў Ганса, што ён хоча, і сказала дзяўчатам: "Гэты дурань хоча ведаць, што мы жнём, і як гэта завеща па-нашаму,

— Вучы ты Ядзя, яго па-польску і перакладай па-німецкую...

Ядзя ўзяла колас жыта, паказала Гансу і кажа: "Ганс, кажы "жыта"..." Ганс памыляў губамі і прашапляявіў: "жыда"...

— Ня "жыда", а "жыта, дурная твая галава.

— Жыда, жыда, — паўтарае Ганс.

— А гэта, вось, завеща "слома".

— Шлёма, — кажа Ганс.

— Ня Шлёма, а слома, альбо салома, — папраўляе яго Соня.

— Шлёма, шлёма...

Дзяўчата зарагаталі ды ад гэтага часу Ганса Вебера пачалі зваць "Шлёма".

— А ты, Шлёма, ведаеш маё імя? — пытае Ядзя.

— Яда, — адказвае Ганс.

— Ня Яда, а Ядзя... Вось, нямчура гэтая: ня можа вымавіць слова, як трэба.

— А яе, як завуць? — Паказвае Ядзя на Соню.

— Жона, Жона, іх фарштэйн.

— Ну, як яго вучыць, гэтага вар'ята?

— Што мы жнём цяпер — пытае ізноў Шлёму.

— Жыда, жыда...

Ядзя па-німецкую сказала Гансу, што "жыда" азначае па-німецку "юда", а Шлема гэта імя жыдоўскага хлопца...

Ганс раззлаваўся і пачаў абзываць Ядзю ўсялякімі брыдкімі словамі. Ад злосці вочы ягония пачырванелі, а з роту

пацякла сыліна, як у шалёнага сабакі. Шлёма скапіў серп і замахнуўся на Ядзю. Усе перапалохаліся.

— Уцякай, Ядзя, а то дзеўбане сярпом! — Крыкнула Соня.

Усе кінуліся ўцякаць у розныя бакі.

Шлёма запусціў сярпом усьлед уцякаючай Ядзі. Серп закруціўся, заблытаўся ў жыце і звязкнуў з боку Ядзі.

— Ix ніхт юда, іх бін дойч! — Крычыць раззлаваны Шлёма.

— Ia, ia, ду біст дойч, — кажа здалёк перапалоханая Ядзя.

— Нашто ты, Ядзя, яму казала, пра што мы гутарылі? Зь ім нельга жартаваць.

Ганс трохі супакоіўся. Тады да яго падышля Соня і пачала супакойваць, кажучы, што гэта толькі пажартавалі, што ён ня жыд, а немец.

Калі Шлёма супакоіўся, пачалі жаць жыта.

Гаспадар Вільлі Бак і гаспадыня даведаліся, што Ганса празвалі Шлёмам, і пачалі яго так клікаць. Хутка ў Форст і вучні пачалі клікаць Ганса Шлёмам. Нават вясковы "фюрар" і паліцай, убачыўши Ганса, пытаюцца: "Ві гейц, гер Шлёма? Вас ноес, Шлёма?"

— Гут, гэр поліцай, — адкажа Шлёма. Ён быў задаволены, калі да яго абзываўся паліцай ці Вільлі Бак.

Ганс прызычайіцца да свае клічкі.

Вільлі Бак сказаў, каб сёньня закончылі гэтае жніво.

Шлёма завіхаўся, ды штось кінуў серп і замармытаў: зь левай рукі пачала капаць кроў. Ядзя ўбачыла ды кажа: "Так яму і трэба гэтаму дурню. Мусіць палец адрэзаў?" Яна кінула свой серп і падайшла да яго.

— Парэзаў палец ды, напэуна, глыбока. Трэба прамыць рану і завязаць, бо можа стацца заражэнне крыві...

— Скажы, Соня, гэтому дурню, хай засцыць рану, — абавязвалася Марта. — Я ня ведаю, як па-німецкі сказаць гэта.

Ты пакажы як гэта зрабіць...

— Соня ты сама зрабі...

Дзяўчата пачалі жартаваць з Соні. Яна прывяла Шлёму да кучы снапоў, дастала з падснапоў флягу з вадою ды пачала ліць на рану.

— Ня вылівай ваду на гэтага вар'ят! Хай яму гэты палец адгніе і няхай ён сам здохне!

— Да вечара яшчэ шмат часу. Такая гарачыня... Ня будзе чым губы прамачыць. Няхай ідзе да гаспадара.

— Ды я кажу яму гэта, а ён кажа: "найн..." Баіцца, што гаспадар будзе на яго крычаць...

Соня прамыла рану, зьняла з галавы хустку, адарвала шырокую стужку, склада ўдвойчы, заціснула рану і туга абкруціла палец. Кроў прасачылася праз павязку, але затрымалася.

— Хутка зажыве, як на сабаку, — пашуткавала Соня. Адарвала ад хусткі шырокую істужку ды праз шыю падвязала руку да грудзей,

— Няхай ідзе да Вільлі Бака, што-ж ён тут будзе стаяць над намі. Без яго скончым.

— Ды я яму кажу, ня хоча.

— Ну, то няхай зжатае да кучы зносіць. Нам менш будзе работы.

Соня паказала Шлёму мейсца, куды гаспадар загадаў зносіць. Шлёма пачаў "арбайтэн"...

Не съпяшаючи, к вечару закончыл жаць жыта.

Назаўтра рана, як падаілі кароў, убрали гной і змылі хлявы, паслья "кафе трүнкен" з лустачкай хлеба з мармеладам, пайшлі накладаць на воз жыта.

Шлёма ўжо чакаў з сваім "оксам". Ён адной правай рукой накладаў, але спрытна.

— Не съпяшайся, вар'ят!.. Вільлі загадае рабіць другую работу... — Ядзя ўгаварвала Шлёму...

Пры дарозе, недалёка ад сяла, дзяўчата жалі ячмень. Гадзіннік на касцёле выбіў дванаццаць званкоў. Селі есьці полудзень, што прынёс Вільлі Бак. Дзяўчата, як заўсёды, пракліналі сваіх прыгнятальнікаў. Стары немец ішоў па дарозе і блізка каля дзяўчат затрымаўся. Ён сказаў: "Гутэн таг, гутэн апэтыт" ды

ўглядаўся ў далячынь на горы, кажучы: "Шёнэ гібірге, шёнэ ландшафт"...

Дзяўчата, не зважаючи на нямчуру, працягвалі сваю гутарку: пракліналі ўсялякімі словамі немцаў, вайну і Гітлера... Стары стаяў, углядаўся ў далячын і прыслухоўваўся... А потым абазваўся:

— Как ты сказаль на наш фюрар? Я сказаль Фрыц Губер. Я репорт дам на Гестапо. Ты говориль некорош на наш фюрер, аб наш германскі народ...

Дзяўчата перапалохаліся.

— Я такі думала, што ён прыслухоўваецца да нашай гутаркі... Вось цяпер бяда нам, Соня... — Соня ажно пабялела ад перапалоху.

— Трэба прасіць яго, каб ён не нарабіў нам бяды.

Ядзя пачала па-нямецкі гаварыць старому, што ён ня так зразумеў Соню. Яна хваліла немцаў...

— Ia, ia... Я корош разумель... Я понімаль рускі говорыть... Я воевал у наш кайзер Вільгельм. Я цвай ярэ (стары паказвае два пальцы), два лета быль у рускі плен... Я научіл рускі говоріт...

Ядзя пачала па-нямецкі прасіць старога. Яна ведала імя гэтага немца.

Зьвярталася да яго ласкава, называла яго найлепшымі словамі. Сказала, што гэтая Соня — "кляйнэ кіндэр", не разумная... Яна добра працуе ў Вільлі Бака, паважае гаспадара і гаспадыню...

Стары выслушаў Ядзю ды кажа: "Я ест корош чаловек. Я не буду сказаць паліцай. Я не рапартуй Гестапо. Ты не говоры некорош про наш фюрер і про наш немец..."

Ядзя сказала старому: "Цуфіль данке, данкешён, гер Макс".

Стары пастаяў хвіліну, зірнуў злоснымі вачымі на "ост арбайтараў" і пакрочыў у сяло.

Ядзя сказала: "Аўвідерзен, гер Макс".

— Вось ліха на яго. Хто-ж мог ведаць, што ён разумее, пра што мы гутарым? Хаця-б не замальдаваў. Я ім ня веру. Яны ўсе такія. Яны нас ненавідзяць.

(Заканчэнне будзе)

БЕЛАРУСКАЯ ЗМІКА

Вечнай памяці Міхась Зуй

На другі дзень Вялікадня, менавіта 24 красавіка 1995 г., памёр у горадзе Фейрфілд, Аўстралія, Міхась Зуй, прыхыўшы 86 гадоў. Пакінуў у смутку жонку Рэню, дачку Ніну і сына Алеся. Пахаваны в.п. Міхась на дзялянцы праваслаўных могілак у г. Сыдней. Абрад паховін выкананы айцец Ігар Хлябіч, пры многалюдным удзеле беларусаў нават з адлеглых гарадоў Аўстраліі, як Мельбурн (1,000 км.) і інш. Труна была пакрыта бе-чырвона-белым сцягам з далучэннем трох мэдалёў: БЦР, БКА і вэтэранаў на чужыне. Шмат было вянкоў ад сяброў, ад беларускіх арганізацый, а менавіта ад Фэдэральнай Рады Беларускіх Арганізацый у Аўстраліі і Беларускага Нацыянальнага Фонду ў Вікторыі, горад Мельбурн. Вянкі — удэкараваны бел-чырвона-белымі стужкамі. Над магілай Паўла Гуз зачытаў кароткі нарыс з пройдзенага нябожчыкам жыццёвага шляху. У беларускім Грамадзкім Доме жалобны абед быў зладжаны ўдавой і дзяцьмі для ўсіх удзельнікаў паховін.

На абедзе прамаўлялі: сп. М.Лужынскі, М.Ціхан і іншыя.

Вечнай памяці Міхась нарадзіўся 23 кастрычніка 1909 г. у вёсцы Вялікае Сяло, Шаркаўскага раёну. Дзісіненшчына. Страціўшы бацьку ў маладым веку, юнаку прышлося дастасоўвацца да цяжкасцяў штодзённага жыцця. Аднак, ня гледзячы на ўсё, у маладога Міхася праяўляюцца арганізацыйныя памкненіні — працаўца з моладзьдзю. У 1932 годзе ён арганізуе "Кола Вясковай Моладзі", пачаў знаёміцца з беларускай літаратурай, з арганізатарамі беларускіх нацыянальных гурткоў. Належаў да харавой групы, дзе съпяваліся беларускія песьні і ставіліся п'есы беларускіх пісьменнікаў. Стараўся рабіць ўсё магчымае, каб не дапусціць моладзь трапіць пад польскую асыміляцыю. За гэта пагражалі яму палякі канцлягерам Карцускай Бярозы. З прыходам бальшавікоў у 1939 годзе прыме актыўны ўдзел у дапамозе пакрыўджаным сялянам, страціўшымі сваю маёмастць. За ім пачынаюць сълядзіць НКВД, але Міхась уцалеў, дзякуючы прыходу новага акупанта — немцаў. Неадкладна ўступае ў шэраг Беларускай Народнай Самапомачы. У 1942 годзе атрымаў намінацыю кіраўніка БНС Шаркоўскага павету... Быў дэлегатам на Другім Усебеларускім Кангрэсе ў Менску 26 чэрвеня 1944 г. 28 чэрвеня 1944 г. выяжджае на Захад і ў Усходніяя Прусы, у Дальвіцы, уступае ў Першы Беларускі Батальён. Наступна ў Граяве (Польшча) з групай у колькасці 26 чалавек хацеў ляцець дэсантам у Беларусь, каб дапамагаць свайму гаротнаму народу.

Трапіўши да бальшавікоў у Чэхіі, давялося выкручвацца, але знайшоў мужнасць ды ўцёк у Польшчу на "землі адыханья". Тут спаткаў свайго барата і іншых сяброў. Паслья арышту братата камуністамі хаваеца там і пазней пребываеца

Нямеччыну, у Бэрлін. Тут адшукаў урад БЦР. З Бэрліну пераяжджае ў лягер Ватэнштэт, дзе быў ягоныя сябры з 1-га Беларускага батальёну. У Ватэнштэце прыме актыўны ўдзел у лягерным нацыянальна-культурным жыцці. Калі надарылася нагода беларусам эміграваць з лягероў Нямеччыны, 9 жніўня 1949 г. выїжджае ў Аўстралію, у лягер Банігіла. Жывучы ў лягеры, стараеца навязаць сувязі з беларусамі, якія тут былі ўжо раней, ды прыме ўдзел у наладжаны беларускага нацыянальна-адраджэнскага жыцця.

І вось, на працягу 46-ці гадоў, тут сярод сваіх, ён не надзеяўся на каго-небудзь, а сам, ці то быў дзень, ці нач, ехаў, шукаў беларусаў, дапамагаў ім як парадай, так і фінансава. Яму ня было перашкодаў, бо ведаў, што гэта ідзе на карысць яго роднай Беларусі, на адраджэнне нацыянальнай гонасці, на рэстаўрацыю духу і характеру народу. Творчы прыроджаны талент пакойнага Міхася адзначаўся тым, што на 29-м Пленуме БЦР ён быў назначаны і зацверджаны на становішча прэзыдэнта БЦР. Шкада, што ягоныя мари — перадаць свае паўнамоцтвы выбранаму прэзыдэнту Беларусі — ня споўніліся. Ён ніколі ня думаў, што выбраны прэзыдэнт — пракляты вораг Беларусі.

Сёняння цяжка развязацца з добрым умелым кіраўніком, сумленным, сціплым чалавекам. Такім ён застанецца ў сэрцах і памяці тых, з кім ён жыў і працаўаў. Лічу неабходным вышэй напісане закончыць словамі паэта Міхася Кавіля:

Сыпі пад супровым небам,
Небам ня родным, чужымі
Сылёзаў няма. Ня трэба:
Ты сярод нас — жывы.

Дарагі сябры, хай Табе будзе пукам Аўстралійская зямелька ды сыніца васільковая Беларусь. Твае сябрэ схіляюць голавы над Тваёй магілай. Бывай, дарагі сябры! Мы з Табой! 4-2-95

Бродмадаўс, Аўстралія
Палкоўнік Дуброўскі-Гуз.

Ліст ахвярадаўцаў на "Б.Д."

Др. Зінаіда С. Владкоўская.....	50.00
Беларускі Грамадзкі Цэнтр (С.Р.).....	200.00
Др. М. Смаршчок.....	20.00
Кастусь Мірановіч.....	20.00
Браніслаў Даніловіч.....	20.00
Віталі Цярпіцкі.....	20.00
Іван Альхоўскі.....	20.00
Іван Бурдз.....	20.00
Лявон Літаровіч.....	10.00
Мікалай Сіцько.....	10.00
Уладзімір Пелеса.....	10.00
Уладзімір Тарашкевіч.....	10.00
Юля Андрусышын.....	10.00
Ул. Пітушка.....	10.00
Уладзімір Валатковіч.....	5.00
Уладзімір Сітнік.....	5.00
Людміла Літаровіч.....	5.00
Сяргей Гайшун.....	5.00
Аркадзі Ерамёнак.....	5.00
Васіль Шчэцька.....	5.00
Сымон Жамойда.....	5.00
Кастусь Верабей.....	5.00
Сымон Шаўцоў.....	(Аўстрал. дал.) 20.00

Усім ахвярадаўцам — шчырае дзякую!

Да нашых чытачуў:

Дарагія суродзічы!

Як Вам, напэўна, добра ведама, часапіс "Беларуская Думка" ня мае ніякіх крыніцаў, што забясьпечылі-б ягоны рэгулярны выхад. Адзінаю такою крыніцю зьяўляюцца Вашы дабраахвотныя ахвяры.

Дык ня скупецяся, дарагія суродзічы, прышлеце неадкладна свае шчырыя ахвяры, каб чарговы нумар часапіса мог выйсці з друку своечасова.

Наперад шчыра дзякуюем!

Ахвяры шлеце на адрес:

Mr. Stefan Naumczyk
10 Olchiskey Ave.
South River, N.J. 08882

ХРОНІКА**"Ліст да ўсіх"**

У "Голасе Радзімы" ад 13 красавіка 1995 г. зъмешчаны "Ліст да ўсіх" Кастуся Якуба.

Чытаеш гэты ліст і думаеш: "Ці ня зъехаў чалавек з глузду? А разам зь ім і супрацоўнікі "Голасу радзімы"?

Пасудзеце самі: "Вось добры спосаб прывучыць людзей валодаць беларускай мовай: адчыніць беларускую краму, дзе, напрыклад, цукар будзе каштаваць у дзесяць разоў дзешавей, чым у рускіх крамах. Кожныavalodaе словам "цукар" замест рускага "сахар".

І яшчэ адна "мудрасць" Якуба: "Шкодна весьцы вайну між сабою за мову". Маўляў, няхай Лукашэнка ўводзіць ня толькі двухмоўе, але і "одноязычие"...

І да якое толькі бязглуздзіцы не прыбягаюць ворагі беларускасці?..

Мельбурн (Аўстралія)

Хроніка з беларускага жыцця ў Мельбурне, штат Вікторыя, Аўстралія. Беларусы, якія згуртованыя ў мясцовай арганізацыі Беларускага Цэнтральнага Камітэту супольна з Жаночым Камітэтам і Беларускай Аўтакефальтай Царквой Святых Віленскіх Мучанікаў у Мельбурне, съвтаром якой ёсьць настаяцель Аляксандар Калакоўскі, ладзілі 51-я ўгодкі 2-га

Ўсебеларускага Кангрэсу 2-га Ліпеня 1995 г.

На Святаій літургіі хор пад кіраўніцтвам дырыгента Мікалая сіпяваў вельмі ўзынёсла і прыгожа. Царква была напоўнена досьць вялікай колькасцю вернікаў.

Пасьля Святаій Літургіі ў 11:45 быў адслужаны малебен за беларускі народ. Святар Аляксандар сказаў вельмі патрыятычную казань адносна гэтага гістарычнага съвята, ды прыпомніў вернікам, як пакідалі родны край, родных і блізкіх, ды ехалі ў белы съвет, толькі за тое, што хацелі беларусамі звацца. Але людзі сталі забывацца пра тое, а менавіта пра туую працу, якую зрабілі падчас акупацыі, — матарыяльнае жыццё пакарыла нас і мы сталі абыякавымі да свайго, а часта і згубіліся ў чужых асяродках.

Напомніўшы вернікам, што наш гонар — працягваць туую справу, якую мы вынясьлі з сабой, пакідаючи Бацькаўшчыну, а менавіта гэта "Бог і Бацькаўшчына".

Пасьля гэтага людзі ў вясёлым съвяточным настроі паехалі да Беларускага Народнага Дому, дзе ў гадзіне 1:30 адбылася Ўрачыстая Акадэмія, прысьвеченая 51-м Угодкам 2-га Ўсебеларускага Кангрэсу.

Съвяточную Акадэмію адчыніў старшыня Беларускага Цэнтральнага Камітэту на штат Вікторыя Паўла Гуз. Прывітаўшы прысутных, ён прачытаў надасланыя прывітаныя ад

беларускіх арганізацыяў, папрасіў прысутных устаць ды ўшанаваць хвілінай цішыні, адыйшоўшага ў вечнасць съвет. пам. Міхася Зуя, які быў удзельнікам гэтай знамянітай падзеі ў 1944 годзе ў Менску, а на эміграцыі на 19-м Пленуме Бел. Цэнтралнай Рады абняў абавязкі Прэзыдэнта Б.Д. Рады.

Пасьля паклікаў сп. Алега Шнэка прачытаць даклад на тэму дня. У мастацкай частцы было прадэкламавана пару вершаў: сп.-ня Вера Шайпак — верш Барадуліна "Да Бога", а Паўла Гуз — верш П.Крачэўскага з часапісу "Замежная Беларусь" (Прага чэская, 1986 г.), адмыслова напісаны да ўгодкі Сакавіка пад называй "Беларускаму Народу".

На заканчэнні адсьпявалі нацыянальны гімн "Мы выйдзэм шчыльнымі радамі!"

Пасьля афіцыйнай часткі сп. Аўген Груша зачытаў ліст ад паэта Леаніда Пранчака ды паказаў кніжку "Беларусы ў Амэрыцы", ліст сп. Антончыка і надасланыя касэты з беларускімі песьнямі.

Будучы прыезд сп. Пранчака ў Аўстралію прысутныя прынялі з вялікай радасцю, спадзяючыся, што ў наступнай кнізе будзе і пра дзейнасць і жыццё Аўстралійскіх беларусаў.

Надышоўшы ліст ад сп. Я.Лецка з Беларусі, зачытаў сп. Алег Шнэк, дзе спадар Лецка паведамляе аб наведваныні Беларусі амэрыканскімі беларусамі і запрашае беларусаў з Аўстраліі. На паседжанні ВК-ту Ф.Рады Б.А. у Аўстраліі была парушана справа напісаныя "Звароту" да Прэзыдэнта Лукашэнкі, што было і зроблена. Зачытаны "Зварот" прысутныя на съвяткаванні адобраўлі і рашылі выслать у прэсу, як на эміграцыі, так і на Беларусі.

На гэтым усе разъвіталіся ў бадзёрым патрыятычным настроі, да наступнай сустрэчы.

P.S.: сп. Грыша Шайпак на просьбу рэдакцыі газеты "Беларус" сабраў досьць ладную суму, якую перакажаў ў рэдакцыю.

Жыве Беларусы!

3 пашанай Паўлюк Дуброўскі
3-г ліпеня 1995 г.

ooooooooooooooooooo

Нью Ёрк.

22 кастрычніка Арганізацыя Аб'еднаных Нацияў у Нью Ёрку адзначыла 50-я ўгодкі свайго існаваньня. На гэтыя ўгодкі зъехаліся кіраўнікі дзяржаў — сяброў ААН, у tym ліку і беларускі Прэзыдэнт А.Лукашэнка. Каб выказаць свой пратест супроты нішчэнню на Беларусі дэмакрацыі, правоў чалавека і съвято-съвяты Беларускага народа — яго мовы і сімволікі — з 13-ці беларускіх арганізацыяў была ўтворана Кааліцыя абароны правоў чалавека і дэмакрацыі на Беларусі, якая і правяла дэмманстракцыю пратэсту. Дэмантравалі і другія нацыянальныя групы ў ліку 15.

Беларуская дэмманстракцыя пачалася малітвай

а. Міхася Страпко, які прыехаў аўтобусам разам з беларусамі Кліўленда. Падчас двухгадзіннай дэмманстракцыі прамаўлялі: др. Вітаўт Кіпель — старшыня БіНіМ, ад вінтонскага Інстытуту Свабодных Прафсаюзаў і ад Амэрыканскай Канфэрэнцыі Працы — кангрэсу Прамысловых Саюзаў сп. Пол Самоджы, сп. Анатоль Белы — старшыня Менскага Клубу "Спадчына", сп. Янка Ханенка — старшыня кліўлендзкага аддзелу БАЗА, сп. Янка Запруднік прачытаў прамову Сусветнага Згуртавання Беларускіх Гэбрэяў сп. Якава Гутмана.

Бел-чырвона-белая сцягі і амэрыканскія луналі над дэмманстрантамі. Лозунгі — "Далоў Лукашэнку", "Таньба і сорам забойцам амэрыканскіх баляністаш", "Дэнзура — гэта дыктатура" — съведчылі аб настроях дэмманстрантаў.

БЭЛЭР-МЕНСК (Глен Спэй, Нью Ёрк)

Сезон 1995 году на Бэлэр-Менску прайшоў паводле прадбачанага пляну. Адбыліся: "День Беларускага Жаўнера", Спартовы «вікэнд», фэст — Дзень Смаленскага Іконы Божая Маці "Адзігітры" і "Даждынкі".

Мэнаджарам быў сп. Уладзімір Адашкевіч, студэнт універсітету Вілянова, Пэнсильвянія.

ooooooooooooooo

САЙТ РЫВЭР

Святкаваньне 275-х ўгодкай заінаваньня Сайт Рывэра распачалася ў нядзелю 21 траўня 1995 году. У гэты дзень усе цэрквы, касьцёлы і сынагога былі адкрытымі для наведвальнікаў, якія цікавіліся жыццём і гісторыяй паraphаві. Была адкрытай і царква сьв. Еўфрасінні Полацкай. Айцец Мячыславаў і старшыня Паraphавіяльнага К-ту Усевалад Цупрык давалі адказы на ўсе пытанні людзей.

22 кастрычніка адбыўся вялікі парад у якім прынялі ўдзел і паraphавія царквы сьв. Еўфрасінні Полацкай на чале з настаяцелем а. Мячыславам. Мастак Алег Махнюк намаляваў прыгожы прынагодны плакат. Канал мясцавага тэлебачання праз цэлы тыдзень паказваў гэты парад.

12 лістапада адбылося пасьвячэнне пабудованага царкоўнага дому для настаяцеля царквы. Амаль з самага пачатку заснаваньня прыходу імя сьв. Еўфрасінні Полацкай паraphавія не пакідала думка аб пабудове пры царкве дому. У 1994 годзе ўласнік будуючыхся суседніх дамоў падараў даволі вялікі пляц і ягоная-ж будаўнічая фірма ў 1995 годзе за тры месяцы пабудавала дом. У гэтай справе добра працавалі сябры Паraphавіяльнага К-ту — старшыня Усевалад Цупрык, Джым Мяжэвіч і Юрка Арцюшэнка.

12 лістапада з благаславенства Экзарха

Канстантынопальскай Патрыярхіі архіяп. Яковоса ўладыка Афінагорас у саслужэнны духавенства: а. протопр. Святаслава Каўша — Адміністратора беларускіх праваслаўных прыходаў у ЗША і Канады — а. Мячыслава, а. Дзімітрыя Башко — настаяцела царквы сьв. Юрыя Чыкаго — а. протопр. Сяргея Кухарскага — настаяцеля Пятра-Паўлаўскай царквы ў Саўт Рывэрэ — адслужылі Святую Літургію, а пасля пасвяцілі дом. Царква была запоўнена вернікамі. Рэлігійны і маральны зъмест пропаведзі ўладыкі да глыбіні ўзварушыў душы вернікаў. Прислужнікамі былі: Алекс Наумчык і Алекс Арцюшэнка. Хор, пад кіруніцтвам рэгентышы Іны Яўтуховіч, быў на належнай вышыні. Як узнагароду за праведзеную працу ўладыка багаславіў і ўручыў усім сябрам Паraphвіянальнага Камітэту памятныя іконы.

У залі Грамадзкага Цэнтру адбыўся многалюдны банкет. Старшыня Паraphвіянальнага К-ту Ўсевалад Цупрык прывітаў удзельнікаў банкету і прадставіў прысутных гасьцей. Акрамя ўладык, і прамаўлялі: а. Мячыслава, а. Д. Башко, а. Святаслава Коўш. Дзякуючы кухоннай умеласці сп-ні Соñі Арцюшэнка, банкетныя сталы былі застаўлены смачнай закускай і абедам. У выкананьні кампазытара Зыміцера Яўтуховіча гучэлі беларускія мэлёды, на якія звярнуў увагу ўладыка ды выказаў падзяку.

У нядзелю 26 лістапада была адслужана а. Мячыславам паніхіда па паўшых слуцкіх паўстанцах і ўсіх загінуўшых у змаганыні за Вольную і Незалежную Беларусь. Сыцягі трымалі: Міхась Бахар, Уладзімір Сітнік і Міхась Сенька.

31 сьнежаня, у залі Беларуска-Амерыканскага Цэнтру, адбылося традыцыйнае спатканье Новага 1996 году. Ялінка і новагоднія дэкарацыі ўпрыгожвалі залю. Сп. Пятро Скепка цешыў гасьцей да позніяй ночы танцевальнымі беларускімі і другімі мэлёдымі. Гасьцей прывітаў сп. Міхась Сенька. Даход прызначаны ў помач Фонду Чарнобыля і Рэлігійна-Адпачынковаму Цэнтру Бэлэр-Менску.

У калядні вечар 6 студзеня 1996 г., пасля Урачыстай Вячэрні ў царкве, у залі Грамадзкага Цэнтру адбылася супольная Куцця. Айцец Мячыслав у сваёй промове выказаў падзяку ўсім прысутным за іх стойкасць у захаваньні рэлігійных і народных традыцый і пажадаў запяць жанчынам "Многае Лета" за так прыгожае, традыцыйнае прыгатаўленыне каляднага стала. Харысты, разам з імі і ўсе прысутныя (80 асоб), прапяялі цэлы шэраг беларускіх калядак.

Распачаліся заняткі ў суботній школцы пры

царкве сьв. Еўфрасініі Полацкай.

Наведвае яе 15 дзяцей. Вядзе школку а. Мячыслаў. Бацькі з задавальненнем успрынялі адкрыццё школкі, а дзеці з прыемнасцю наведваюць яе.

Памылка Друку: У нумары 40 "Беларускай Думкі", надрукавана зацемка пра гадавы сход паraphвіянаў Беларускай Царквы імя сьв. Еўфрасініі Полацкай у якой памылкова напісаны: "На старшыню сходу быў выбраны сп. Віталі Цярпіцкі". На самай справе, на старшыню быў выбраны сп. Міхась Бахар. Перепрапрашае Міхась за крыўду. Рэдакцыя "Б.Д."

Св. памяці др. МІКАЛАЙ ШЧОРС

Пражыўшы 82 гады, адыйшоў ад нас 22 сьнежаня 1995 году ў вечнасць у горадзе Моўнт Дора, штат Флірыда, др. Мікалай Шчорс — сябра Рэдакцынае калегії "Беларускай Думкі". Нарадзіўся ён у мястэчку Новы Сьвержань. Гімназію скончыў у Стоўпцах. Далей вучыўся на ўніверсітэце імя Сьцяпана Баторага ў Вільні на мэдычным факультэце. Прымаў актыўны ўдзел у віленскім беларускім грамадзкім і палітычным жыцьці. Быў старшынёю Беларускага Студэнцкага Саюзу. Падчас Другое Сусветнае Вайны жыў у Варшаве. На зьевідзе беларускага актыву ў Варшаве быў выбраны старшынёю Беларускага нацыянальнага Цэнтру. Прыехаўшы ў ЗША, адразу ўключыўся ў грамадзкое жыцьцё. Быў старшынёю Злучанага Беларуска-Амерыканскага Дапамаговага Камітэту, а ў 1951 годзе з ягонае ініцыятывы быў зарганізаваны Беларускі Кангрэсавы Камітэт Амерыкі, якога ён быў доўгагадовым старшынёю. Праз знаёмства і сувязі з амерыканскімі сэнатарамі і кангрэсманамі стараўся папулярызаваць беларускую справу. Быў рэдактарам газеты "Беларуская Трыбуна".

Складаем самае шчырае спаўчываньне жонцы пакойнага сп-ні др. Лізе, сыну Мікалаю, дачцэ Тамары і ўнукам.

Рэдакцыйная Калегія
"Беларускай Думкі".

З ВЫДАВЕЦЖАЕ НІВЫ:

1. "Зважай" нумар 5/81, часопіс беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт сувязі быўших беларускіх вайскоўцаў. Таронто, Канада.

Зъмест — "анты"-«бацькаўскі» ў асноўным, востры і цікавы, як і цікавы малюнак Лявона Разладава і фото маладога танкіста польскага войска Кастуся Акулы. Пад фото напісаны: "На здымку — капрал падхаронкі панцырнай зброі. У вайсковай машыне, як усім вядома, капрал мае вагу".

Вялікую вагу для адраджэння Вольнай Беларусі мае і часопіс "Зважай"

2. "Полацак" нумар 10/40/1995 г.

У гэтым нумары зьмешчаны працы Святланы

белай (Рэдактар "Полацку"), пісьменніка Васіля Быкава, Анатоля Старадарожнага, Васіля Пуцько, Леаніда Лыча, Уладзімера Гніламедава, Міхася Кавыля, Алеся Марціновіча і іншыя цікавыя матар'ялы.

Шчыра вітаем пісьменніка, рэдактара і грамадзкага дзеяча

Кастуся Акулу

з 70-мі ўгодкамі жыцьця, што споўнілася 15 лістапада 1995 г., ды жадаем добрага здароўя ў далейшым жыцьці і працы.

Рэдакцыя "Беларускай Думкі"

Адкрытка з Беластоку да харыстаў сьв. Еўфрасініі Полацкай у Саўт Рывэрэ:

Дарагія харысты!

Жадаю Вам усяго добра га у наступным 1996 годзе! Будзе мне прыемна калі ў час свята Нараджэння Хрыста ўспомніце мою скромную асабу так, як я ўспамінаю Вас усіх. Таксама вельмі дзякую за падтрымку посьле съмерці майго дзеда — пакойнага а. Іоана.

Merry Christmas & Happy New Year! God Bless You!

P.S. Маєм у сям'і новага харыста — тэнэра. Толькі пакуль што плача па нотах, а не сьпявае.

Беласток, 15. XII. 1995 г.

Андрэй Токуюк

*** Падарожжа ў Беларусь ***

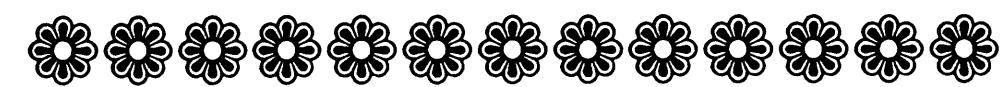
З 2-га па 17 ліпеня адбылося трэцяе з чаргі турыстычнае падарожжа па Беларусі, арганізаванае сп. Жоржам Наумчыкам з аднаго боку (амерыканскага) і з другога (беларускага) сп. Яўгенам Лецкам. Пачалося падарожжа аўтобусам з Саўт Рывэра ў Нью Ёрк — аэрапорт Кэнэды. З Кенэды паветранай лініяй "Эр Лінгус" у Шанон, Ірландыя, з Шанону "Белабіяй" у Менск. Мэтаю падарожжа было наведаньне гістарычных мясцін і гарадоў Беларусі і раздача па госьпіталях прывезеных лекаў для дзяцей хворых на леўкамію — ахвярам Чарнобыля.

Дзякуючы юнэргіі і спрыту сп. Яўгена Лецка клопаты, звязаныя з транспартам, гасцініцай і чатырох дзённым падарожжам былі ўмела палаходжаны. Каб падарожжа было поўнавартасным і вясёлым сп. Я. Лецка запрасіў быць гідам сп. Васіля Ліцьвінку — ведамага знатка беларускай песеннай творчасці, беларускай культуры і гісторыі, сп. Васіля Купрыяненку — віртуоза-баяніста і сп. Мікалая Котава — танцоўшчыка-харэографа і музыканта на саломках і кавалачак цэлефану.

Падарожжа распачалося з Менску ў напрамку: Слуцк-Тураў-Столін-Давід Гарадок-Пінск-Столін-Жыровічы-Горадня-Ліда-Наваградак-Мір-Нясьвіж-Менск. Сардэчныя, цёплыя і шчырыя прывітаныні, уручэньне караваяў, выступы мастацкіх калектываў, наведаньне музеяў, удзел у Купальскіх вогнішчах запаўнялі незабыўны час праўбывањня на беларускай зямлі. Вярнуўшыся ў Менск кожны меў магчымасць наведаць сваю родную мясціну з чаго многія скарысталі. Сп-ня Соня Арцюшэнка, спадары Міхась Сенька і Жорж Наумчык з прадстаўнікамі арганізацыі "Сіті Гоўп" наведалі госьпіталі і раздалі прывезеныя лекі і падарункі для хворых дзяцей.

Група туристаў перад старой царквой якая знаходзіцца каля Мірскага замка.

TOTALITARIAN CRACKDOWN ON TRADE UNIONISTS IN BELARUS

On August 21, bus loads of armed security police in Minsk, capital of the former Soviet republic of Belarus, brutally ended a peaceful, four-day-old strike organized by independent trade unions to protest nonpayment of wages. Wearing hoods and firing warning shots in the air, the special security forces (OMON), acting on orders of Belarus President Aleksandr Lukashenka, seized and held 21 strikers for "administrative detention". In a separate but related move, at least twelve trolleybus drivers in the southeastern city of Gomel were fired for organizing to protest non-payment of wages. Police in Minsk also ransacked the office of the Free Trade Union of Belarus (to which the striking union of metro workers belongs), and that of the Congress of Democratic Trade Unions (BKDP), confiscating registration seals and cutting telephone lines. In a statement justifying the crackdown, Lukashenka branded the strike "illegal". He lashed out at the independent union activists, accusing them of "political disobedience" and insinuated that they were following orders from "American and Polish Trade Unions".

Although most of the detained workers were released after 13 hours, three trade union leaders, including Free Trade Union of Belarus (SPB) Chairman Gennady Bykov, were formally charged for their roles in leading the strike. After their arrest, they were quickly "tried" and sentenced to 10 and 15 days in jail.

Not content with breaking the strike, on September 1 Lukashenka issued a decree effectively prohibiting trade union activities by the striking unions. The decree also forbids strikes in state-owned enterprises by all trade unions. Since virtually all companies there are state-owned, this measure has the effect of banning all strikes in Belarus. The Belarus Procurator General also threatened to levy massive fines against the SPB and the Metro Workers' Union, in what is clearly an attempt to break any effort at independence by the struggling democratic Belarusian labor movement.

The tactics of intimidation were not aimed only at the strike leaders or the organizations: Minsk Metro members were ordered to sign a document stating that they no longer supported the strike or be fired. A police officer was placed in the cab of each metro car with each driver to monitor his or her work. Approximately 60 workers were fired outright and Lukashenka issued an order stating that sacked Minsk Metro members must work on a collective farm for two months and win a favorable recommendation before being considered for employment at any other enterprise in Belarus.

The international labor community reacted strongly to the brutal action. In an August 24 letter to Lukashenka, AFL-CIO President Tom Donahue angrily protested "the repressions being carried out against the free and democratic trade unions of Belarus for their legitimate trade union activities". He pointed out that Lukashenka's actions clearly violate "obligations which Belarus took upon itself in ratifying the international labor conventions concerning trade union rights and freedoms." He also labeled "absurd" Lukashenka's "allegations that there was anything illegal or politically sinister in our (the American labor movement's) support for Belarusian trade unions".

Donahue noted that the AFL-CIO's Free Trade Union Institute has held seminars in Belarus since 1992 on collective bargaining, worker rights, health and safety issues and accounting. The seminars were carried out with the collaboration of instructors from Solidarnosc in Poland and with funding from the National Endowment for Democracy (NED).

The International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU), representing 126 million members in 134 countries, also protested Lukashenka's action, and quickly dispatched observers to Belarus to monitor developments and lend moral support. ICFTU General Secretary Bill Jordan urged the Belarusian president "to order that all detained trade unionists be released immediately, that trade union offices and officials be left to work unhindered and that negotiations be started at once with the striking workers in order to reach an agreement acceptable to all sides."

"Failing that," Jordan warned, "the ICFTU would have no option but to lodge a formal procedure against [Lukashenka's] government at the ILO and to issue a call to its member-organizations around the world to join in an international protest campaign."

Lukashenka's response so far has been a presidential decree, which is designed, in its own language, "to strengthen control over political parties, public associations, and trade unions". The Belarusian president also threatened leaders of the striking unions with criminal prosecution carrying penalties of up to three years in prison. □

БЕЛВНЕШЕКОНОМБАНК
BELVNESHECONOMBANK

Dear Sirs,

This is to introduce Belvnesheconombank to you and the range of hard currency services available to foreign individual customers and citizens in the Republic of Belarus. Banking with us you can:

- open a hard currency account;
- convert one currency into another;
- purchase travelers checks issued by foreign banks, cash them either into foreign or local currency and receive cash for Eurochecks issued by German banks;
- make tuition fee payments;
- effect money transfers both abroad and within the CIS;
- deposit hard currency with interest rates ranging from 12 to 29 per cent p.a. depending on the terms and the amount placed (the rates for the amount in excess of 5000 US\$ are subject to negotiation with the Bank). Deposits are insured by the Bank's own assets.

Belvnesheconombank is a Principal Member of Europay and Visa International and advances cash to the Eurocard/Mastercard and Visa card holders. The holders of these cards can use them to pay for goods and services in local stores, hotels and restaurants.

Belvnesheconombank can help effect a money transfer from abroad for your relatives and friends in this country. For example, if you are a U.S. resident, you are to apply to the nearest branch of any local bank to make a transfer to the correspondent account of Belvnesheconombank with any of our correspondent banks in the US listed below:

BANK	CITY	ACCOUNT NR.
BANKERS TRUST CO.	NEW YORK	04-095-326
BANK OF NEW YORK	NEW YORK	890-0057-025
REPUBLIC NATIONAL BANK OF NEW YORK	NEW YORK	608-206-830
CREDIT LYONNAIS	NEW YORK	01.23611.0.001.00
BANKAMERICA INTL	NEW YORK	6550-1-75712
AMERICAN EXPRESS BANK LTD	NEW YORK	725069
CHEMICAL BANK	NEW YORK	400-214-083

In your payment order you are to indicate the name of this Bank, Belvnesheconombank's account number with the U.S. bank, the name and address of the person to whom the transfer is made. Money transfers are typically received by Belvnesheconombank within three banking days and paid to the recipient either in hard or local currency depending on his or her request.

Please note that money transfers from abroad in favor of the citizens of the Republic of Belarus are subject to a 5 per cent government duty. Besides, at the payment in US dollars the Bank charges one per cent of the amount transferred (if payment is made in local currency, no fee is charged).

For further information on the services outlined above please apply to our bank's Private Customer Foreign Exchange Division, phone (00-375-172) 269-078.

BELVNESHECONOMBANK IS YOUR BANK IN BELARUS!

БЕЛВНЕШЕКОНОМБАНК
BELVNESHECONOMBANK
Республика Беларусь, 220050 Минск, ул. Мясникова, 32
32, Miasnikova str., Minsk, 220050, Republic of Belarus

телефон phone (01721) 269-078
(01721) 269-077
факс fax (01721) 264-809
телекс telex 252-194 bel by

ХРОНІКА (ПРАЦЯГ)

САЎТ РЫВЭР: У суботу 13 студзеня 1996 г., Беларуска-Амэрыканскі Грамадкі Цэнтр ладзіў для сваіх сяброў навагодняне спатканье паводле Юльянскага календара. Вечар прайшоў у прыемнай сяброўскай атмасфэры. Кампазытар Зыміцер Яўтуховіч весяліў беларускім і другім папулярнымі танцевальными мэлёдыямі.

У наядзелю 14 студзеня, адразу пасля царкоўных службаў, у залі Цэнтра, адбылася **Ялінка** для беларускіх дзяцей. Царкоўнае сястрыцтва прыгатавала пачастунак і падарункі. Дзякуючы гарадзкой пажарнай ахове "Дзед Мароз" прыехаў пад гукі пажарных сырэнаў і раздаў дзецям падарункі ад сястрыцтва і ад пажарнікаў.

Кампазытар Зыміцер Яўтуховіч падыгрываў дзецям пры іх выступленнях, якімі ўмела кіравала сп-ня **Ірэна Страпко**.

У 1995 годзе ў Нямеччыне, у выдавецтве "Windpferd" вышла кнішка на нямецкай мове "Der Stein Schlüssel".

Аўтарам кніжкі ёсьць доктар біялётгі **Софія Сіенько**. У кніжцы апісваюцца шляхотныя каменьні, способ іх распознання і пра іх энергію, якую можна прымяніць при лячэнні. Многа каляровых здымкаў з пераказам хімічнага складу каменіняў. Кнішка мае 346 бачын.

Windpferd Verlag
Адрас выдавецтва: "Der Stein Schlüssel"
Friesenreider Strasse 45
D-87648 Rütrang, Germany

News Release

For further information:

Patricia Robinson
201-564-3258 (Office)

Willem Zevenbergen
201-564-3262 (Office)

AT&T OFFERS SHORT-CUT TO UNITED STATES FROM EASTERN EUROPE.

FOR IMMEDIATE RELEASE

NEW YORK--AT&T would like to remind travelers from the United States visiting Belarus and 14 other countries throughout Eastern Europe that they may call home as quickly and easily as possible using direct services from AT&T.

Since 1988, Eastern Europe countries have agreed to provide direct access to the United States through AT&T. Belarus joined the prestigious list in October.

Callers in Belarus may call the United States by dialing 8, wait for the dial tone, then dial 800-101. Users can dial the calls themselves, or be connected directly to an English-speaking AT&T operator in the United States. These calls may be billed to an AT&T Calling Card, AT&T Universal Card, local telephone company card or bill as a collect call.

Belarus.....8/95....(Minsk, Brest, Grodno and Vitebsk only)....8^800-101
Not available from public phones, and not available from all areas.

ЗЬМЕСТ

Вечная ганьба.....	1
Ліст Прэзыдэнту Клінтану	2
Два "друга"	3
Protest against President of Belarus	4
From Belarus, a reminder of cold war	4
Ліст ад Прэзыдэнта Клінтаны	5
Ліст ад БНФ	6
Галасы З. Пазьняка і В.Быкава	6
Галасы расейскіх імпэрыялістаў	7
Лука Мудзішчаў — губернатар (Вядзьмак Заморскі)	7
Заклік Камітэту Ф.Рады Беларускіх Арган. у Аўстраліі	9
Цъвярозы Голос	10
Вогненная рака (Міхась Кавыль)	11
Вершы (Святлана Багданкевіч)	16
Тры крыніцы — Апавяданье. (Яўген Скварчэўскі)	18
Вершы (Яўген Карпуць)	22
Шлёма (Аповесьца)	25
Вечнай памяці Міхась Зуй	31
Ліста ахвярадаўцаў на "Б.Д."	32
Хроніка	32
Сьв. памяці др. Мікалай Шчорс	34
З выдавецкай нівы	35
Прывітаныі з Беластоку	35
Падарожжа ў Беларусь	36
Totalitarian crackdown on Trade Union in Belarus	37
Belvnesheconombank --Belarus	38
Хроніка (працяг)	39
News Release from AT&T	39

Выдавец: Беларускае Выдавецкае Таварыства: М.Кавыль — старшыня
 М. Сенька — сакратар, Сыцяпан Наумчык — скарбнік.
Рэдакцыйная камегія: Рэдактар — М.Кавыль. Сябры Рэдкалегіі: Міхась
 Бахар, Уладзімер Брылеўскі, Янка Золак, Міхась Сенька, Віталі
 Цярпіцкі, др. Мікалай Шчорс.
 Друкуецца ў друкарні : "Belarusian Press"

**Lowest Minsk Air Fares!
 Most Convenient Flights!
 Travel Originating in USA**

Belavia
1 800 621-4414

FAX 516 661-6914

73 Deer Park Avenue, Babylon, NY 11702-9001

